



LUNDS
UNIVERSITET

Stalkning

“Något som varje människa borde skyddas mot”

En kvalitativ undersökning avseende svenska myndigheters
hantering av fenomenet stalkning

Maja Eriksson
Johanna Karlsson

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2015



Handledare: Per Wickenberg

Examinator: Håkan Hydén

Abstract

This paper aims to analyze and illustrate how the Swedish authorities and organizations in the province of Skåne manage and experience the phenomenon of stalking from a government and victim perspective. In October 2011 the phenomenon became penal provision *olaga förföljelse* (unlawful persecution) in Swedish law, in the Penal Code. The paper further illustrates the possible advantages and disadvantages of the penal provision and answers the question whether any change has taken place in practice since the introduction of the penal provision *olaga förföljelse*.

Qualitative semi-structured interviews have taken place with both official participants and victims of the crime of illegal persecution. This is to seek answers to the paper questions and examine what the paper aimed at. Habermas' theory of system and life-world is the basis for the theoretical framework of the thesis field and topic it falls within. This distinctively indicates the scientific character of the paper. Grounded theory has been used to analyse the results and data of this paper.

The thesis shows that there is a particular problem when it comes to the application of penal provisions, which have resulted from weak implementation of the penal provisions of the authorities in the province of Skåne. A lack of practice in this field induce that official participant, with prosecutors in the front, are restrictive of prosecutions for the crime of unlawful persecution. Consequences of the restrictive application of the penal provisions contribute to vulnerable victims not experiencing sufficient help from the authorities. A circumstance which in itself implies a clash between the system, where government agents operate, and the life-world, in which the phenomenon of stalking are situated and where people can become victim to the crime of unlawful persecution.

Keywords: stalking, unlawful persecution, restrictive application, weak implementation, lack of practice, perpetrator, victim.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min familj som under mina tre år av studier funnits vid min sida och som trots mils avstånd varit ett stort stöd som hela tiden uppmuntrat mig och trott på mig. Tack även till Per Wickenberg vid Rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet för kloka ord och sund vägledning genom denna uppsats gång och till våra intervjupersoner för att ni ställt upp och visat engagemang, utan er hade den här uppsatsen inte blivit av. Sist men inte minst vill jag tacka min författarkollega och kära vän Johanna som inte bara skrivit uppsatsen om fenomenet stalkning tillsammans med mig utan även gett mig obeskrivligt med glädje, värme och trygghet under mina tre år i Lund.

Tack!

Maja Eriksson

Lund 2015-05-24

Genomförandet av denna kandidatuppsats i kriminologi vid Lunds Universitet har varit en väldigt lärorik, intressant och givande process. Som avslutande examensuppsats efter tre års studier vid Lunds universitet är denna uppsats av stor betydelse för mig. Fenomenet stalkning är ett ämne som vi båda finner aktuellt och att belysa ämnet närmare har varit väldigt intressant. Jag vill rikta ett stort tack till våra intervjupersoner som gjorde denna uppsats möjlig samt ett stort tack till Per Wickenberg på Rättssociologiska institutionen för god handledning och rådgivning genom vår skrivprocess. Slutligen vill jag tillägna min vän och skrivkamrat Maja ett stort varmt tack för ett fint samarbete vid genomförandet av denna uppsats, samt för roliga och minnesvärda stunder under hela vår studietid i Lund.

Tack!

Johanna Karlsson

Lund 2015-05-24

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	6
1.3 Syfte	8
1.4 Forskningsfrågor	8
1.5 Avgränsningar	9
1.6 Definitioner och förtydliganden	9
1.6.1 Olaga förföljelse	10
1.6.2 Stalkning	10
1.6.3 Brottsoffer	10
1.6.4 Gärningsperson	11
1.7 Disposition	11
2. Tidigare forskning och studier	12
2.1 Stalkning i Sverige	12
2.2 Benägenhet att söka hjälp	15
2.3 Stalkning och kön	16
3. Teoretisk utgångspunkt	18
3.1 System och livsvärld	18
3.2 Fakticitet och giltighet	19
3.3 Samhällsvetenskapligt begrepp: Social kontroll	20
4. Empiriredovisning	21
4.1 Uppsatsens avstamp	21
4.2 Val av metoder	21
4.3 Förhållningssätt och kritik	23
4.3.1 Intervjuareffekten	23
4.3.2 Subjektivitet	23
4.3.3 Generalisering och replikering	24
4.3.4 Verifiering av data	24
4.4 Tillvägagångssätt	25
4.4.1 Urval och kontakt med intervjupersoner	25
4.4.2 Etiska avvägningar	27
4.4.3 Semistrukturerade intervjuer	28
4.4.4 Fokusgrupp	29
4.4.5 Behandling av empiri	31
5. Resultat	32
5.1 Vanligt eller ovanligt brott?	33
5.2 Bevissvårigheter	34
5.3 Implementeringen av straffbestämmelsen olaga förföljelse	36
5.4 Avsaknad av praxis	38

5.5	Vem straffas?	39
5.6	Rätten till hjälp konkurrerar med brottsoffrets egen kunskap	40
5.7	Kontakförbudets funktion i relation till brottet olaga förföljelse	43
6.	Analys	46
6.1	Svag implementering och restriktiv tillämpning.....	47
6.2	Det ensamma offret	48
6.3	Sekundär viktimisering	49
6.4	Önskvärd men ej funktionellt effektiv.....	50
7.	Diskussion och slutsatser	52
7.1	Sammanfattning och reflektioner	52
7.2	Åtgärdsförslag	54
7.3	Vidare forskning.....	55
7.4	Avslutande kommentar	56
	Källförteckning	58
	Bilagor	61

1. Inledning

“Det är ett väldigt svårt brott tycker jag/.../det finns ju ett gränsland där som jag kan förstå att det är svårt för polisen att hantera, det handlar ju om någons upplevelse av någonting/.../det finns ingen måttstock som är allmängiltig så att säga. Jag tror det är vanligare än man tror, jag tror också att en del av dem som är utsatta för det här inte är medvetna om att de faktiskt är utsatta för en olaglig handling/.../.”

– Hasse Aro

Citatet är taget från en telefonintervju den 23 april 2015 med kriminalreportern och programledarprofilen Hasse Aro. Aro har under tre säsonger lett TV3s program *Stalkers*. Programmet granskar fall där personer blivit förföljda och trakasserade under en längre tid av samma gärningsperson, detta i syfte och hopp om att sätta dit förövarna och sprida kunskap om de brott som begås i samband med dessa händelser.

Problemet med stalkning i Sverige har fått alltmer uppmärksamhet, inte minst tack vare massmedias ökade intresse för fenomenet. Det går inte att undgå att stalkning medför ett stort lidande för de som drabbas. Detta är en av anledningarna till att det de senaste åren allt oftare presenterats förslag och önsknings om att ingripa och förhindra att handlingar som dessa får fortgå (SOU 2008:81 s. 62).

I oktober år 2011 infördes straffbestämmelsen *olaga förföljelse* i svensk lagstiftning, brottsbalken (SFS 1962:700). Införandet av straffbestämmelsen tillkom som en åtgärd då det konstaterats att den vid tillfället rådande lagstiftningen brustit i de fall där individer under en längre tid utsatts för förföljelse och trakasserier av en och samma gärningsperson utan att några rättsliga åtgärder vidtagits. Det föreslogs i bakomliggande proposition 2010/11:45 *Förbättrat skydd mot stalkning* att det enskilda brottet olaga förföljelse skulle införas i brottsbalken i syfte att förstärka det rättsliga skyddet för individer som utsatts för förföljelse, trakasserier och hot (Prop. 2010/11:45 s. 89f).

Intresset för fenomenet stalkning och därmed brottet olaga förföljelse väcktes hos författarna till denna uppsats efter diskussioner om ämne och infallsvinklar. Flera avvägningar gjordes vad gäller befintliga kunskaper, erfarenheter samt relevant koppling till området rättssociologi och kriminologi. Eftersökningar gjordes på ämnet innan beslutet

togs att det var stalkning som denna uppsats skulle komma att behandla. Stalkning och olaga förföljelse är som nämnts i uppsatsens inledning alltmer vanligt i det svenska samhället idag. År 2005 till år 2006 genomförde Brottsförebyggande rådet (Brå) en studie som visade på att nio procent av ett urval på 4000 personer i åldrarna 18-79 någon gång i sitt liv varit utsatta för trakasserier och hot vid upprepade tillfällen av en och samma person (Brottsförebyggande rådet 2006:3 s. 7).

Efter ett slumpmässigt möte med en person som fallit offer för olaga förföljelse och som på egen hand, utan någon hjälp från myndigheters sida, i två års tid fick bedriva en kamp mot gärningspersonen föddes idén om att undersöka svenska myndigheters hantering av den numera brottsliga handlingen olaga förföljelse.

1.1 Bakgrund

Regeringen beslutade år 2006 att tillsätta en utredning för att undersöka vilka skyddsåtgärder som är lämpliga för att förstärka skyddet för personer som är utsatta för hot, trakasserier och förföljelse. År 2008 presenterade den så kallade Stalkningsutredningen sitt betänkande med framtagna överväganden och förslag utifrån den utredning som regeringen utfärdat (SOU 2008:81). Innan straffbestämmelsen olaga förföljelse tillkom år 2011 saknades det bestämmelser beträffande sanktioner för personer som begått handlingar som innefattat systematisk förföljelse mot en person som de inte haft en nära relation till. Detta innebar att gärningspersonen innan straffbestämmelsens tillkomst endast kunde dömas för var och en av de enskilda gärningar som utgjort ett brott. Möjlighet till att få en övergripande bild av brottsoffrens situation ansåg utredarna i dessa fall saknades (a.a., s. 17). Enskilda handlingar mot en person kunde alltså bedömas som brottsliga men inte som en följd av varandra, vilket skulle vara en av förutsättningarna i den nya straffbestämmelsen olaga förföljelse (a.a., s. 15-17). Straffbestämmelsen olaga förföljelse har sedan införandet som syfte att bidra med en tydligare och enklare helhetsbedömning vad gäller brottsliga handlingar som upprepar sig mot en och samma person av en och samma gärningsperson. Genom att lättare kunna koppla flera mindre brott samman är tanken att ett högre straffvärde ska kunna sättas på handlingarna. Detta i sin tur ska ge en mer rättvis bild av och inblick i den påfrestning som de som faller offer för olaga förföljelse utsätts för och får leva med (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 6). En av de skyddsåtgärder som var i fokus i Stalkningsutredningen var den dåvarande besöks-

förbudslagen, idag lagen om kontaktförbud (SFS 1988:688). I utredningen ingick det att "belysa hur lagen om besöksförbud tillämpas och föreslå förändringar som kan leda till en bättre och mer ändamålsenlig användning av besöksförbud" (SOU 2008:81 s. 58). Det visade sig under utredningens gång att det förelåg problem vid tillämpningen av denna lag enligt flera åklagare. Exempelvis ansågs det att förarbetena till besöksförbudslagen var otillräckliga i flera avseenden och att praxis som ska verka vägledande för domstolarna saknades. Dessa föreliggande osäkerheter bedömdes i sammanhanget medföra en potentiell risk för att lagen inte skulle tillämpas konsekvent och enhetligt. Anförda punkter ledde till att en kartläggning av lagen efterfrågades och genomfördes. En kartläggning för att undersöka om lagen tillämpades på det sätt som den enligt lag var avsedd att göra samt för att urskilja eventuella skillnader vad gäller åklagares handläggning av fall gällande besöksförbud (a.a., s. 64).

Det engelska begreppet *stalking* implementerades som fenomen genom bland annat media under slutet av 80- talet, början av 90-talet. Sedan dess har begreppets definition och dess rättsliga betydelse utvecklats i olika takt i olika delar av världen. USA, Australien, Danmark, England/Wales och Tyskland är några av de länder som under denna tidsperiod infört lagar gällande just stalkning. Danmark sticker ut då de redan under 1930-talet lagstiftade om fenomenet stalkning, då under begreppet "Forfølgelse" (Björman Collin, 2009:20ff). Straffbestämmelsen om olaga förföljelse är tänkt att på ett nytt sätt komplettera de fridskränkingsbrott (fridskränkning, grov fridskränkning, kvinnofridskränkning och grov kvinnofridskränkning) som idag finns i svensk straffrätt. Tanken med straffbestämmelsen om olaga förföljelse är att kunna fylla de tomrum som uppstår då rekvisit för ett fridskränkingsbrott inte uppfylls. Precis som de grova fridskränkingsbrotten har även brottet om olaga förföljelse flera olika typer av underbrott. Hur många av dessa underbrott som ska vara uppfyllda för att olaga förföljelse ska föreligga framgår dock inte av bakomliggande proposition 2010/11:45. Ett faktum som i praktiken leder till flera frågetecken angående var gränsen går gällande underbrotten, detta inte minst hos myndigheter som ska tillämpa straffbestämmelsen (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 6).

1.2 Problemformulering

Trots att en ny straffbestämmelse om olaga förföljelse infördes i svensk lagstiftning år 2011 finns det enligt Brå flera oklarheter kring hur brottet om olaga förföljelse praktiskt ska

hanteras och straffbestämmelsen tillämpas. Även om det inkommit ett högt antal polisanmälningar om olaga förföljelse sedan straffbestämmelsens tillkomst leder endast ett fåtal av dem till fällande dom. En av förklaringarna kan enligt Brå vara de bevisvårigheter som föreligger i fall där olaga förföljelse kan vara aktuellt. För att leda till en fällande dom behöver de handlingar som offret utsatts för, precis som i alla fall där det utreds misstanke om brott, kunna bevisas och styrkas. I de fall då bevisningen brister kan ärendet inte bedrivas vidare som en olaga förföljelse. Intervjuade poliser och åklagare framför till Brå att just den bevisproblematik som föreligger vid utredningar kring olaga förföljelse inte har underlättats av den nya straffbestämmelsen (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 8). De underbrott som olaga förföljelse bygger på är i stor utsträckning även lågprioriterade brott vilket leder till att de sällan blir utredda. Ofredande är ett av flera (under)brott som oftast läggs ner enligt poliserna som Brå talat med. Detta är ett problem då upprepade anmälningar, som skulle kunna utgöra ett led i en olaga förföljelse, inte uppmärksammas och tas vidare (a.a., s. 9). Med bakgrund av detta finns det flera anledningar till att undersöka hur erfarenheter ser ut kring myndigheters hantering utav dessa brott och på vilket sätt individer som utsatts för olaga förföljelse bemöts och får hjälp i processen som brottsutsatta.

1.3 Syfte

Syftet med denna rättssociologiska uppsats är att analysera och belysa erfarenheter kring hur svenska myndigheter och organisationer i Skåne län hanterar brottet olaga förföljelse/fenomenet stalkning utifrån både ett myndighets- och brottsoffersperspektiv. Utifrån detta syftar uppsatsen även till att undersöka hur personer som varit utsatta för olaga förföljelse/stalkning erfarit myndigheters och organisationers bemötande samt hantering utav dessa individers upplevda utsatthet. Detta ska studeras med utgångspunkt från den straffbestämmelse som trädde i kraft i oktober år 2011 samt de tidigare studier som Brå bedrivit inom området.

1.4 Forskningsfrågor

Hur ser erfarenheten ut vad gäller svenska myndigheters hantering av brottet olaga förföljelse/stalkning? Dels ur ett myndighetsperspektiv, dels ur ett brottsofferperspektiv.

- Vilka fördelar respektive nackdelar har erfarits med straffbestämmelsen olaga förföljelse utifrån ett myndighets- och brottsofferperspektiv?

- Har någon förändring skett i praktiken gällande hanteringen av brottet olaga förföljelse/stalkning sedan straffbestämmelsen tillkom? Om så: vilken typ av förändring?

1.5 Avgränsningar

Vi kommer i denna uppsats ha ett fokus på Skåne län och hur myndigheter i länet hanterar brottet olaga förföljelse. Vad gäller urvalet av myndigheter och organisationer som vi valt att kontakta har vi avgränsat oss till de vi finner mest relevanta och som har störst involvering i brottet olaga förföljelse. Detta från det att ett brott börjar utredas av polis och åklagare tills dess att gärningspersonen eventuellt ska dömas i domstol. Polis, åklagare och domare har därför naturligt blivit lämpliga aktörer att intervjua. Även personal på en kvinnojour kontaktades för att få inblick i organisationer som hanterar och möter människor som blivit utsatta för stalkning. Från början var tanken att den kvinnojour som kontaktades gällande erfarenheter kring brottet olaga förföljelse skulle svara utifrån ett myndighets-perspektiv i och med sin position, kontakt och *hantering* av utsatta kvinnor. När en intervju i fokusgrupp genomfördes blev det dock tydligt hur kvinnojourens personal istället talade om erfarenheter och upplevelser utifrån ett *brottsofferperspektiv*. Deras direkta kontakt med utsatta kvinnor bidrog naturligt till erfarenheter ur ett kvinnoperspektiv och kvinnor som brottsutsatta. I denna uppsats har dock ingen avgränsning gjorts eller hänsyn tagits till vilket kön som de inblandade parterna har när det gäller brottet olaga förföljelse. Vi kommer att belysa brottet i dess helhet utifrån myndigheternas hantering, detta oavsett köns-tillhörighet på offren och förövarna. Vårt fokus riktar sig, till skillnad från de rapporter Brå författat de senaste åren kring brottet olaga förföljelse, även mot de utsatta offrens upplevelser av hanteringen kring brottet. Brottsofferperspektivets fokus gör denna uppsats unik i sitt forsknings-sammanhang. Vi ämnar därmed belysa hur hanteringen upplevs kring detta brott både utifrån ett myndighetsperspektiv samt ett brottsofferperspektiv.

1.6 Definitioner och förtydliganden

Det är av värde att definiera några av de begrepp som kommer genomsyra denna uppsats, detta för att ge läsaren en fördjupad förståelse och inblick i fakta, resonemang och diskussioner som förs löpande.

1.6.1 Olaga förföljelse

Straffbestämmelsen olaga förföljelse infördes genom Lag om ändring i brottsbalken (2013:366) år 2011. Straffbestämmelsen lyder som följer:

”4 kap. 4b § Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör

1. misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa,
 2. olaga tvång enligt 4 kap. 4 § första stycket,
 3. olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket,
 4. hemfridsbrott eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 §,
 5. kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a §,
 6. ofredande enligt 4 kap. 7 §,
 7. sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 §,
 8. skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott,
 9. åverkan enligt 12 kap. 2 § första stycket, eller
 10. överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud
- döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för olaga förföljelse till fängelse i högst fyra år. Lag (2013:366).”

1.6.2 Stalkning

Begreppet och fenomenet *stalkning*, med svensk stavning, kommer från början ur begreppet stalka som innebär att en person förföljer, övervakar eller kartlägger en annan persons liv. Det beteende som stalkning avser kan även innebära att gärningspersonen tar upp kontakten med sitt offer vid flertalet tillfällen och i samband med dessa hotar, trakasserar eller kränker denne. Begreppet stalkning är enligt riksdagens språkexpert att anses som en systematisk förföljelse och fördes år 2003 in i den dåvarande Svenska språknämndens ordlista (SOU 2008:81 s. 62).

1.6.3 Brottsoffer

Brottsoffren som benämns i denna uppsats innefattar två personer som intervjuats, som på ett eller flera sätt fallit offer för stalkning och de handlingar som enligt svensk lagstiftning definieras som olaga förföljelse. Det första brottsoffret (Brottsoffer 1) fick sin gärningsperson dömd i domstol efter två år av trakasserier och hot. Efter en misshandel av brottsoffret och ytterligare misshandel av två andra personer kunde gärningspersonen dömas i domstol. I det andra fallet (Brottsoffer 2) lade åklagaren ner ärendet med en

motivering som bland annat hänvisade till att förutsättningar saknades för att bedriva ärendet vidare.

1.6.4 Gärningsperson

I uppsatsens sammanhang syftar begreppet *gärningsperson* vid samtliga tillfällen till de personer som begått någon av de handlingar/underbrott som i en systematisk följd utgör och definierar brottet olaga förföljelse enligt svensk lagstiftning. Detta utan att gärningspersonen för den delen nödvändigtvis blivit dömd för brottet.

1.7 Disposition

Denna uppsats börjar i kapitel två med att ge läsaren en överblick över den tidigare forskning som bedrivits på området gällande fenomenet stalkning och brottet olaga förföljelse. Här beskrivs både svensk och internationell forskning på området samt hur dessa skiljer sig eller sammanfaller med det denna uppsats har för avsikt att undersöka. Vidare i kapitel tre beskrivs den teoretiska utgångspunkt uppsatsen haft. Detta för att på ett djupare plan skapa förståelse för hur uppsatsens ämne kan förklaras ur ett rättssociologiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv. I det fjärde kapitlet behandlas och beskrivs den metod som använts till insamling av empiri samt till genomförandet av denna uppsats. Motiveringar finns beskrivna för hur och på vilket sätt metod valts och varför, detta i syfte att på bästa möjliga sätt ge läsaren en inblick i författarnas tillvägagångs- och förhållningssätt. I kapitel fem redogör författarna för uppsatsens resultat, det vill säga frambringad empiri som uppfyller uppsatsens syfte samt ger svar på uppsatsens forskningsfrågor. I kapitel sex analyseras den empiri som sammanställts i uppsatsens resultatdel. Återkopplingar till uppsatsens teoretiska utgångspunkt presenteras och visar på uppsatsens vetenskapliga karaktär. I slutet av uppsatsen, i sjunde kapitlet, sammanställs de viktigaste resultaten. En kort sammanfattning med reflektioner ges över uppsatsens resultat och slutsatser. Här beskrivs även åtgärdsförslag samt tankar vad gäller fortsatt forskning på området. Åttonde och sista kapitlet redogör för vilka källor som använts och som varit grundläggande för det empiriska underlaget samt uppsatsens genomförande.

2. Tidigare forskning och studier

Trots att straffbestämmelsen olaga förföljelse infördes i svensk lagstiftning först år 2011 finns det en del forskning och studier på ämnet stalkning och systematisk förföljelse sedan tidigare, såväl svensk som internationell. En del forskning på ämnet har även bedrivits efter det att straffbestämmelsen tillkom. Brå är en av de myndigheter som undersökt och flera gånger följt upp ämnet stalkning och olaga förföljelse, både innan och efter det att straffbestämmelsen olaga förföljelse tillträdde.

2.1 Stalkning i Sverige

I juni år 2005 fick Brå i uppdrag av regeringen att undersöka omfattningen av och eventuella åtgärder mot fenomenet stalkning samt i samband med detta ta fram ett underlag med kunskap att utgå ifrån inför framtida studier av ämnet (Brottsförebyggande rådet 2006:3 s.6). I rapport *Stalkning i Sverige - omfattning och åtgärder*, som framställdes i samband med denna undersökning, belyser Brå hur brott som innefattar systematisk förföljelse och upprepningar av bland annat trakasserier sällan anmäls till polisen. Det framgår även av ovan rapport att det är många som varje år utsätts för denna typ av brottsliga handlingar och att det är vanligast förekommande att den som utsätts har eller har haft någon typ av relation till personen som förföljer dem (a.a., s. 7f). I Brås rapport slås det fast att de samhällsinsatser som hitintills har funnits för att förebygga problematiken med stalkning är bristfälliga och behöver förbättras (a.a., s. 10). Undersökningen som Brå bedrivit i samband med författandet av nämnd rapport belyser i ett avsnitt kvinnornas utsatthet av stalkning. Under år 2005 uppges att närmare 30 000 kvinnor varit utsatta för våld, hot och/eller trakasserier av sin före detta eller nuvarande partner, något som anses som problematiskt. Rapporten belyser dock även fall där parterna inte haft någon långsiktig eller nära relation. Det framgår att i de fall då parterna haft en nära relation förekommer våld i större utsträckning än i de fall då parterna inte haft en personlig eller nära relation. Det är den psykiska påfrestningen hos de drabbade som belyses främst i båda dessa fall av stalkning då beteendet hos stalkarna är högst individuella (ibid.).

Straffbestämmelsen olaga förföljelse infördes i brottsbalken år 2011 och föranledde att Brå fick ett nytt uppdrag av regeringen. En rapport färdigställdes i februari år 2015, *Olaga förföljelse - tillämpningen av den nya straffbestämmelsen*, denna gång med syfte att undersöka på vilket sätt straffbestämmelsen tillämpats av svenska myndigheter så som

polis och åklagare (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 5). Vad som framkommer i ovan nämnd rapport är att få anmälningar leder till åtal. En anledning till detta kan enligt Brå vara att varken den brottsutsatte, åklagare eller polis uppmärksammar att flera anmälda händelser som riktar sig mot en och samma person kan utgöra ett led till brottet olaga förföljelse. En annan förklaring skulle enligt Brå kunna vara att brottet olaga förföljelse anses föreligga först efter att flera underbrott uppmärksammas av polis och åklagare och att det då framgår att det kan röra sig om olaga förföljelse, vilket innebär att utredningen ska ändra inriktning. Om detta är vad som sker är dock oklart enligt Brå. Detta innebär att brotts-utredningar som inte ändrar inriktning då olaga förföljelse uppmärksammas bidrar till felaktiga siffror i statistiken gällande brottet då det inte uppmärksammas och inte heller tas med på korrekt sätt i statistiken (a.a., s. 7). I den senaste rapporten från Brå går det att bekräfta den fakta som 2006 års rapport visade gällande relationen mellan offer och gärningsperson vid olaga förföljelse. Även vid denna undersökning visar det sig vara vanligast med ett förhållande eller tidigare förhållande parterna emellan.

Den information som Brå lyfter och den problematik som belyses i ovanstående rapporter visar på vilken aktualitet fenomenet stalkning har i det svenska samhället idag. Det handlar om ett fenomen som blir allt vanligare, ett fenomen som bidrar till allt fler samhällsproblem och som dessutom tycks växa i takt med att samhället utvecklas på olika plan. Den forskning som hittills bedrivits kring fenomenet stalkning visar på att dess problematik ännu inte uppmärksammas tillräckligt eller fått något gehör. De åtgärder som tagits fram har därmed inte heller fått en tillräckligt stark implementering i det svenska rättsväsendets hantering, något som bidrar till problem för de människor som utsätts. Detta visar på att det saknas förståelse i samhället idag för vikten av att belysa och lyfta denna typ av problematik. Genom att undersöka hur svenska organisations- och myndighetsaktörer i Skåne län hanterar och erfar fenomenet stalkning och brottet olaga förföljelse samt genom att ta del av brottsoffers perspektiv angående denna hantering och problematik kommer vi genom uppsatsen både kunna ta hjälp av denna frambringade fakta om ämnet samt utveckla och belysa nya infallsvinklar utifrån den tidigare forskning som bedrivits.

Stalkning och kontaktförbudslagen

År 2011 ändrades lagen om besöksförbud till lagen om kontaktförbud (SFS 1988:688). Syftet med detta var att tydliggöra och förstärka den brottsförebyggande effekt som

eftersträvades i besöksförbudslagen och att tillämpningen skulle bli annorlunda vad gäller exempelvis icke partnerrelaterade brott. I samband med att Brå år 2013 fick i uppgift av regeringen att undersöka straffbestämmelsen olaga förföljelse gjordes även en liknande undersökning på tillämpningen av lagen om kontaktförbud. Denna färdigställdes år 2015, en månad efter det att resultatet av undersökning om olaga förföljelse presenterades. Det som Brå dock kunde konstatera efter genomförd studie, som fastställdes år 2015, var att tillämpningen av den nya bestämmelsen avseende kontaktförbudslagen generellt sätt är oförändrad och att lagändringen därmed inte har uppfyllt sitt syfte (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s.11).

Brå kan genom sin senaste undersökning, avseende just kontaktförbudslagen, bland annat slå fast att det råder regionala skillnader vad gäller tillämpningen av lagen runt om i landet. Andelen beviljade kontaktförbud skiljer sig då olika åklagarkammars beslut jämförs. Under år 2013 skiljde det så mycket som 20 - 48 % i fråga om beviljade kontaktförbud två åklagare mellan (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 8). Det framgår även av studien att ändringen av lagen inte har haft något större genomslag för åklagarnas praxis då endast en femtedel av de tillfrågade åklagarna i studien uppgett att lagändringen inverkat på deras praxis. Att lagen används restriktivt ger sig uttryck då det endast varit 24 stycken fler beviljade ordinära kontaktförbud mellan åren 2010 till 2013 (a.a., s. 7). Andelen avslagna ansökningar är relativt hög och okvalificerade ansökningar uppges vara en av anledningarna till detta. Brå framför utifrån sin studie att det behöver införas fler rutiner vid behandling av ansökningar samt att polis och åklagare behöver ha ett tätare samarbete över vad ansökningarna ska innehålla samt hur hantering av ansökningarna ska gå till. Förslagsvis ska åklagare ha tillgång till samma verktyg som polis har avseende strukturerade hot- och riskbedömningar. Detta för att höja kvaliteten på ansökningarna (a.a., s. 11f).

Vad som ytterligare framkom i rapport 2015:3 var att den vid tiden gällande förbudslagen uppdaterades år 2003, detta för att ge ett ökat skydd till de parter som delar bostad. Regeringen ansåg att den som kränkts och blivit utsatt för våld skulle ges möjlighet att bo kvar i den gemensamma bostaden och att det var den kränkande som skulle behöva tåla den inskränkning som det innebär att behöva flytta från sin bostad (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 12). Trots detta visar statistik i den studie som Brå genomfört att kvinno-

och tjejjourer runt om i landet mottog 2 233 kvinnor samt 2 218 barn år 2013. Utöver detta antal nekades ett stort antal kvinnor och barn inhygning på grund av platsbrist. Med dessa siffror gjorde Brå bedömningen att det finns anledning att på nytt väcka frågan huruvida kontaktförbudet uppnår dess ursprungliga syfte (a.a., s. 13).

Lagen om kontaktförbud kopplas ofta samman med stalkning och brottet olaga förföljelse. Som anges i propositionen *Förbättrat skydd mot stalkning* föreslogs ändringar i den dåvarande Besöksförbudslagen som ett led i regeringens vilja att förbättra situationen för de som genom upprepade tillfällen på olika sätt utsätts, eller riskerar att utsättas, för våld, hot eller trakasserier (Prop. 2010/11:45 s.1) Införandet av straffbestämmelsen olaga förföljelse och ändring av den gällande kontaktförbudslagen är vad som kom att kallas *Reformen om ökat skydd mot stalkning* (Brottsförebyggande rådet 2015:2). Utifrån de fakta som framförts ovan fann vi det av vikt att även belysa kontaktförbudets roll och påverkan när det gäller stalkning och brottet olaga förföljelse. Vårt huvudsyfte är som framgår av tidigare avsnitt inte att undersöka lagen om kontaktförbud men genom att även ställa ett mindre antal frågor om kontaktförbudets roll till våra intervjupersoner ansåg vi dock att svaren skulle ge en adekvat infallsvinkel till förståelse och analys av hanteringen kring brottet olaga förföljelse hos svenska myndigheter.

2.2 Benägenhet att söka hjälp

I den amerikanska artikeln *Informal And Formal Help-Seeking Decisions Of Stalking Victims In The United States* skriven av Bradford W. Reynolds och Christine M. Englebrecht belyses stalkningsoffers benägenhet att uppsöka formell hjälp, genom rättsliga aktörer, eller informell hjälp genom sin sociala omgivning i form av vänner och familj. Studien i ovan artikel tar upp luckor i befintlig litteratur genom att undersöka stalkningsoffers beslut om att uppsöka både informell och formell hjälp. Olika situationsfaktorer relaterade till erfarenheter kring offerskap samt egenskaper hos offren själva undersöks som potentiella rättesnören vid uppsökande av hjälp. Studien lägger särskild vikt vid beteenden kring uppsökande av informell hjälp då det saknats tidigare forskning inom ämnet, men studien undersöker även i vilken utsträckning uppsökande av informell hjälp påverkar offrens beslut till att rapportera sin utsatthet och uppsöka formell hjälp via exempelvis polis. Det finns ett behov inom forskning att förstå vilka faktorer som påverkar beslutstagandet angående vart man uppsöker hjälp samt ett behov av att överbrygga gapet mellan dessa två

beslut och undersöka vilken påverkan de kan ha på varandra. I artikeln beskriver Reynolds och Englebrecht att uppfattningen av brottets allvar är en av de viktigaste förutsättningarna för att ett offer ska rapportera och uppsöka formell hjälp (Reynolds & Englebrecht 2014:1180). Desto mer allvarligt offret uppfattar att ett överfall är, ju mer sannolikt är det att personen i fråga väljer att uppsöka hjälp av polis (a.a., :1182). Att undersöka relationen mellan bekräftelsen om utsatthet från ett offer och fenomenet stalkning är av vikt eftersom stalkning kräver att ett offer kan uttrycka särskilda känslor, specifikt rädsla, för att beteendet som denne utsatts för ska kunna kvalificeras som en brottslig handling. Många offer etiketterar inte händelsen som stalkning vilket blir problematiskt enligt författarna (a.a., :1181). Enligt studier söker bara hälften av alla offer formell hjälp för stalkning. Betydligt vanligare var det att offer för stalkning söker hjälp från familj och vänner. Anledningen till detta tros vara att offren påverkas av den sociala omgivningens reaktion på den händelse eller erfarenhet offret upplevt. I och med detta framgår det att stalkningsoffer är underrapporterade och anses vara en sårbar grupp då de inte söker hjälp från polis eller andra rättsliga aktörer (a.a., :1182).

Denna artikel är enligt oss intressant att beakta och ta del av i förhållande till vår uppsats som likt artikeln syftar till att undersöka hur myndigheter hanterar brottet olaga förföljelse och fenomenet stalkning. Studien belyser, precis som vår uppsats, aspekter som är av intresse sett ur ett brottsofferperspektiv. Trots artikelns inriktning mot amerikansk forskning och kunskap kring fenomenet stalkning kan en jämförelse göras med svenska myndigheters hantering av fenomenet. Aspekten som tas upp i artikeln gällande brottsoffrens situation och benägenhet att söka hjälp som utsatt kan liknas med det perspektiv som vi i vår uppsats har för avsikt att belysa.

2.3 Stalkning och kön

I studien *Same-gender Stalking in Sweden and Australia* genomförd av Susanne Strand och Troy E. McEwan undersöktes fenomenet stalkning utifrån perspektivet att offer och gärningsperson var av samma kön. Studien hade för avsikt att identifiera skillnader mellan fall av stalkning där offer och gärningsperson var av samma kön samt fall där offer och gärningsperson varit av motsatta könet. Undersökningar av stalkers och offer hade under de senaste 15 åren visat att stalkning vanligen begicks av män mot kvinnor och i en stor del utav fallen var det en följd av ett uppbrott från en sexuell relation. Förekomsten av

stalkning utförd av ex-partners ledde tidigare forskare till slutsatsen om att stalkning där offer och gärningsperson var av samma kön var relativt sällsynta. Senare undersökningar har visat att stalkning där offer och gärningsperson är av samma kön faktiskt är en ganska vanlig form av stalkning som oftast sker utanför ramen för en tidigare intim relation (Strand & McEwan 2011: 202). I Strand och McEwans studie studerades 94 stalkningsfall där offer och gärningsperson var av samma kön och 160 fall där motsatt kön förekom. Fallen hämtades från Sverige och Australien och de jämfördes på demografiska, förseelse, kliniska och beteendemässiga egenskaper. Grupperna var i stort sett likartade där den huvudsakliga skillnaden låg i den kända relationen mellan offret och gärningspersonen och i stalkerns motivation. Resultaten visade att könet hos offer och gärningspersonen var av mindre vikt för förloppet och genomförandet av stalkningincidenten än vad stalkerns motivation och typ av tidigare relation till offret var (ibid.). Övergripande fanns det inget stöd för påståenden om att homosexuella eller bisexuella män och kvinnor är mer benägna att uppleva stalkning från samma kön, eller att stalkning från samma kön oftast uppstår ur en samkönad relation. Stalkers av samma kön som offret visade sig i denna studie vara minst lika aggressiva och våldsamma som stalkers av offrets motsatta kön, om inte mer. Detta tyder starkt på att offer för stalkning där gärningspersonen är av samma kön måste tas på lika stort allvar som stalkning där gärningspersonen är av motsatt kön. Resultaten av denna studie visar att offrets och gärningspersonens kön i stort sett är irrelevant för utfall i stalkningsituationer och att polisarbete, bedömning och hantering av stalkning kan generaliseras med uppmärksamhet på stalkerns motiv och tidigare relation till offret (a.a., :217).

Ovanstående studie utgår från ett könsperspektiv vilket visar hur tidigare forskning haft fokus på att belysa fenomenet stalkning utifrån olika aspekter. Frambringat resultat visar på att det är vikten av relation och motivation hos förövarna som driver dem till att genomföra handlingar av dessa slag gentemot sina offer. Könfrågan, vem det är som utsätts mest för stalkning, innehar därmed en mindre relevans i sammanhanget. Könaspekten som här belyses anser vi både är intressant och av värde när det gäller att generellt lyfta problematiken med fenomenet stalkning i samhället. Denna aspekt faller dock inte under denna uppsats syfte, då denna uppsats ser till brottsoffer som en enhetlig grupp, och är därmed inget som vidare kommer belysas och analyseras.

3. Teoretisk utgångspunkt

För att konkretisera och få en djupare kunskapsinsikt gällande hanteringen av brottet olaga förföljelse och dess komplexitet, detta utifrån myndighetsaktörers och brottsoffers erfarenheter och perspektiv, har Jürgen Habermas teori om *system och livsvärld* använts. Teorin, tillsammans med dess funktion om kolonisering och frågor om fakticitet och giltighet, har använts som analysverktyg för att förklara de resultat som framkommit i uppsatsen. Den teoretiska utgångspunkten kan utifrån uppsatsens ämne och fokusområde kompletteras med hjälp av ett samhällsvetenskapligt begrepp för att på ett djupare plan kunna förstå de perspektiv som uppsatsen har för avsikt att belysa. Detta begrepp är *social kontroll*.

3.1 System och livsvärld

Enligt Habermas finns det i den offentliga sfären sociala system som uppfyller samhällliga funktioner, detta likt myndigheterna i det svenska rättssystemet (Nergelius 2006:172). Systemet består av flera mindre system och de mest väsentliga menar Habermas är de ekonomiska och politiska systemen, det vill säga de system som reglerar makt (Sellstedt 1992:16f). De sociala systemen utgår ifrån ett strategiskt och målorienterat handlande där människor är medel för att uppnå mål (Nergelius 2006:172). Det strategiska handlandet utgår ifrån krav om effektivitet och funktionsförmåga avseende systemet och handlar om ett minimum av kommunikativa reflektioner från livsvärlden (Habermas 1996:90). Motsatsen till dessa sociala system är vad Habermas benämner som livsvärlden, den värld som brottsutsatta och dess gärningspersoner faller inom i kontexten gällande stalkning och olaga förföljelse. Detta innebär att livsvärlden berör människors liv i den privata sfären och Habermas förklarar livsvärlden som den lilla världen, i jämförelse med systemet som han menar blir den stora (Sellstedt 1992:16f, Nergelius 2006:172f). I livsvärlden dominerar ett kommunikativt och förståelseorienterat handlande som ser människor som mål och där andras intressen tas i beaktande (Nergelius 2006:172f). Livsvärlden betraktar världen ur ett deltagarperspektiv, inrymmer moral och sociala normer samt har en handlingskoordination som bygger på konsensus och samtycke (Andersen & Kaspersen 2007:284). Habermas beskriver att systemet genom sitt strategiska handlande, som ett led i att ingripa och styra funktionella brister och kristendenser som systemet upplever att livsvärlden har, koloniserar livsvärlden. Genom att utöka den målrationella styrningskapaciteten

reduceras samtidigt den kommunikativa rationaliteten i livsvärlden (a.a., :288). Habermas teori om system- och livsvärld kritiserar dock föreställningen om att fristående målrationella handlingar utvecklar livsvärlden eftersom målrationella tankemönster inte ser till den institutionalisering och kolonisering som sker i livsvärlden genom systemvärlden. Systemvärdens institutionalisering av livsvärlden koloniserar och gör intrång i den rationaliseringsspontaneitet och i de affektiva och värderationella tankegångar som existerar i livsvärlden (Habermas 1996:94).

För att applicera ovanstående tankar på fenomenet stalkning blir myndigheterna i detta fall systemet, vilka sätter in åtgärder för att bekämpa handlingar och beteenden som ur ett systemperspektiv anses bristfälliga och felaktiga. Systemets åtgärder utgör dock en påverkan på livsvärlden och dess medlemmar. I livsvärlden inryms härmed fenomenet stalkning, de som utsätts samt gärningspersonerna. De för systemet rationella åtgärderna vinner inte alltid giltighet utifrån vad som är rationellt i livsvärlden. Livsvärlden styrs av kommunikativ rationalitet och moraliska värderingar grundade på känslor och subjektivitet, inte alltid logik och rättfärdighet. Detta gör att individerna i livsvärlden inte alltid finner giltighet i systemets åtgärder och ser därmed inte alltid dessa som logiska eller tillräckliga. Istället kan individerna i livsvärlden uppleva en frustration till följd av de giltighetskrav som systemet sätter upp (Andersen & Kaspersen 2007:286, 289).

3.2 Fakticitet och giltighet

Habermas förklarar rätten som en objektiv och ändamålsenlig verklighet som reglerar det funktionella beteendet i ett system. Parallellt med detta skall rätten påvisa legitimitet gentemot livsvärlden genom att framhäva dess syfte och därmed vinna förståelse och ett införlivande på en samhällsnivå (Habermas 1996:90f). Rättssystemet kan ses som en demokratisk process vilken skapar en förmedling mellan fakticitet och giltighet. Vad som behandlas är givna villkor för en handling eller ett beteende samt vad som motiveras och integreras utifrån samhällets verklighetsuppfattning. Enligt Hollander och Alexius Borgström kan rättens legitimitet anses vara en viktig utgångspunkt för att framhäva tillit och stabilitet både i rättssystemet och i samhället (Hollander & Alexius Borgström 2009:50). Legitimiteten bedöms vara beroende av en social medvetenhet och av de värderingar som finns i samhället samtidigt som rätten genom lagstiftningsstrategier kan försöka att göra påverkan i samhället (a.a., :51f). Utifrån Habermas teori kan samhällets

medborgare på detta sätt uppfatta sig som författare och adressater till straffbestämmelsen och där rätten är ett medium mellan funktionell effektivitet och moralisk legitimitet (Andersen & Kaspersen 2007:289).

Straffbestämmelsen olaga förföljelse tillkom som en reaktion på fenomenet stalkning. Genom straffbestämmelsen hade man för avsikt att öka tryggheten för personer utsatta för systematisk förföljelse. För att en straffbestämmelse eller lag ska vinna legitimitet i samhället krävs det som ovan nämns förståelse för straffbestämmelsen/lagen, dess syfte och uppkomst på samhällsnivå. Vid avsaknad av detta riskerar rättssystemet samhällets tillit och efterlevnad. Straffbestämmelsen olaga förföljelse vann vid tidpunkten för införandet stöd genom tidigare forskning på området och genom samhällets verklighetsuppfattning, då dessa visade på en önskan och ett behov av en åtgärd gällande ett faktiskt problem, stalkning. Straffbestämmelsen anses därmed uppnå moralisk legitimitet i samhället. Kopplas detta till vad som genom tidigare forskning framkommit gällande straffbestämmelsen olaga förföljelse, dess problematik angående tillämpning, praxis och implementering, kan straffbestämmelsens funktionseffektivitet ifrågasättas. Som följd kan även myndigheters hantering av fenomenet stalkning och straffbestämmelsens utformning ifrågasättas utifrån ett legitimitets- och giltighetsperspektiv.

3.3 Samhällsvetenskapligt begrepp: Social kontroll

Inom myndigheter arbetar behörig personal ur ett myndighetsperspektiv. De arbetsätt som tillämpas och utförs inom myndigheter kan ses som en typ av social kontroll, vilken finns beskriven på olika sätt i olika samhällsvetenskapliga sammanhang (Engdahl & Larsson, 2011:53). Förr i tiden kopplades social kontroll ihop med en negativ kontroll som staten utövade över exempelvis lösdrivare och psykiskt sjuka (a.a., 2011:16). Idag tolkas social kontroll även som ett sätt att se på samhället, utifrån både ett myndighetsperspektiv och samhällsperspektiv. Det är inte längre enbart statliga instanser som utövar kontroll över samhällsmedborgarna. Även övriga samhället, genom familj, skola och arbete, kan kontrollera avvikande samhällsmedborgare genom att klassificera, utesluta och disciplinera dessa (a.a., 2011: 44). Social kontroll kan ses som ett förebyggande arbete samt ett tillsättande av motåtgärder för avvikande beteenden i samhället. Avvikande beteenden är påfrestande för hela samhället och omgivningen försöker därmed genom social kontroll tillrättvisa avvikaren eller förändra samhällets rådande normer och interaktionsmönster

(a.a., 2011:32). I de sociala systemen, som vi människor lever våra liv i, eftersträvas en önskan om att osäkerhet och avvikelser inte ska finnas. Det är så kallade sociala kontrollmekanismer som reglerar detta. Dessa kontroller uttrycks bland annat i lagtext som vilar på juridiska grunder och beslut. Inom det svenska rättssystemet och dess myndigheter innebär den sociala kontrollen att avvikande beteenden ska identifieras och att oönskad osäkerhet ska förebyggas för att undvika eventuella rubbningar i systemet. När det gäller brottet olaga förföljelse och stalkning tar sig den sociala kontrollen uttryck genom den straffbestämmelse som infördes gällande olaga förföljelse. Detta för att få bukt med den problematik som anses föreligga gällande fenomenet stalkning i dagens samhälle. Som ovan beskrivits arbetar rättsvårdande instanser med en typ av formell, opersonlig social kontroll, då de reglerar beslut om exempelvis åtal genom lagstöd (Moe 1995:73). När det gäller fenomenet stalkning tar sig social kontroll även uttryck genom samhällets motreaktioner till fenomenets förekomst, exempelvis så som beskrivits ovan genom media och tidigare forskning på området.

4. Empiriredovisning

4.1 Uppsatsens avstamp

Vid uppstarten av denna uppsats fick vi kontakt med ett brottsoffer som under två års tid varit utsatt för stalkning av en och samma gärningsperson. Efter att ha lyssnat till dennes berättelse och erfarenhet av fenomenet stalkning som inte enbart präglats av oro och ångest utan även av en bristande hjälp från myndigheternas sida, kände vi att hanteringen av stalkning var något vi ville undersöka vidare. Genom att intervjua relevanta myndighetspersoner som har del i processer kring stalkning och brottet olaga förföljelse var tanken att bringa klarhet i hanteringen kring detta brott. Genom en nyckelperson via Lunds universitet fick vi senare även kontakt med ytterligare en person som fallit offer för stalkning. Detta gjorde att vi parallellt med undersökningen av myndigheternas hantering av brottet även kunde jämföra denna information med brottsoffrens historier för att undersöka om det i praktiken hanteras på ett adekvat sätt.

4.2 Val av metoder

Anledningen till att en kvalitativ metod valts för att söka svar på våra forskningsfrågor är främst med tanke på att kvalitativ forskning i stor utsträckning lägger vikt vid ord, inte kvantifiering och siffror, då data och material analyseras (Bryman 2011:340). I en

kvalitativ undersökning är intervjupersonernas perspektiv utgångspunkten, varför denna metod är given för denna uppsats då det är myndighetspersonerna och brottsoffrens åsikter och erfarenheter som ska undersökas (a.a., :371). Eftersom uppsatsen har till syfte att undersöka erfarenheter och åsikter, hos myndighetsaktörer, organisationer samt brottoffer i Skåne län, gällande hantering av ett specifikt brott finns det ingen avsikt att generalisera de resultat som framgår av uppsatsen (a.a., :372). Insamlad empiri har legat till grund för den analys och de slutsatser som frambringats i denna uppsats, vilket innebär att vi använt oss av ett induktivt arbetssätt (a.a., :340).

Hermeneutiken är en forskningsansats som ofta används inom kvalitativa studier och som i dessa sammanhang används som ett analysredskap för att förstå och tolka den sociala verkligheten. Hermeneutiken eftersträvar en tolkning och en förståelse för människors handlingar och beteenden (Bryman 2011:32). En total sanning av hur dessa företeelser förhåller sig är därmed inte vad denna forskningsansats syftar till. Detta då fokus ligger på deltagarnas tolkningar och de tolkningar som forskaren gör utefter det som framkommer. Både förklaring och förståelse är avgörande för att ge en kausal förklaring av den sociala verkligheten. Inom hermeneutiken läggs dock tonvikten på "den tolkande förståelsen av en social handling" (ibid.). Med anledning av detta blir det naturligt att denna uppsats syfte och tillvägagångssätt faller inom den hermeneutiska forskningsansatsen. Syftet med intervjuerna har varit att, utifrån intervjupersonernas berättelser i relation till fenomenet stalkning, förstå och tolka deras perspektiv av fenomenet. Dessa perspektiv har tillsammans med tidigare forskning inom ämnet stalkning och olaga förföljelse lagt grund för uppsatsens analys (Bryman 2011:35). Fenomenologin är en annan forskningsansats som ligger nära till hands vad gäller det tillvägagångssätt som vi använt oss av vid behandlingen av vår insamlade data. Fenomenologin handlar likt hermeneutiken om människors upplevelser och att presentera dessa utifrån de berördas egna förståelser. I motsats till hermeneutiken ämnar fenomenologin inte att tolka och analysera de berördas upplevelser utan att presentera dessa så nära originalet som möjligt (Denscombe 2009:112). Fokus inom fenomenologin är mänskliga erfarenheter i den sociala tillvaron. Genom undersökningar och intervjuer av utvalda människors erfarenheter vill forskaren på ett så djupt plan som möjligt förstå deltagarens perspektiv (a.a., :111, 117). Detta är något som vi förhållit oss till vid empiriinsamling och som legat till grund för valet av

intervjupersoner, för att på ett så adekvat sätt som möjligt undersöka erfarenheterna kring hur svenska myndigheterna hanterar fenomenet stalkning och brottet olaga förföljelse.

4.3 Förhållningssätt och kritik

Kvalitativ forskning har liksom all forskning brister och kan kritiseras utifrån olika aspekter. Samtliga metodval inom forskning innehar för- och nackdelar beroende på vad forskarna i en undersökning har för avsikt att undersöka (Bryman 2011:368). Vi vill härmed belysa hur vi förhållit oss till den kritik som riktas mot kvalitativ forskning.

4.3.1 Intervjuareffekten

Vad gäller kvalitativa forskningsmetoder finns en specifik kritik riktad mot intervjuer. Den så kallade intervjuareffekten bygger på aspekter av negativ karaktär i intervju-sammanhang. Det handlar om att intervjuaren kan påverka intervjupersonen genom att exempelvis ställa ledande frågor för att frambringa svar som i sammanhanget anses som rätt eller att intervjupersonen genom kroppsspråk påvisar eller tydliggör sin ställning till frågan (Bryman 2011:229). En annan aspekt som kan påverka intervjuaren är forskarens personliga identitet, där ålder, kön och etniskt ursprung kan påverka hur mycket information intervjupersonen är villig att dela med sig utav (Denscombe 2009:244f). Vid samtliga intervjuer i vår uppsats redogjordes det för intervjupersonerna att det inte fanns några givna svar på någon utav frågorna, utan att det var deras personliga erfarenhet som eftersträvades för att dessa senare skulle kunna ställas i relation till övriga intervjupersoners erfarenheter. Som forskare eftersträvade vi en passiv och neutral roll för att i så liten utsträckning som möjligt påverka undersökningsresultaten, detta genom att fokusera på att lyssna och ha ett neutralt förhållningssätt till uttalanden som gjordes under intervjun (a.a., :246).

4.3.2 Subjektivitet

Kvalitativ forskning kan emellanåt uppfattas som allt för subjektiv. Detta grundar sig i att resultat i mycket bygger på forskares ofta osystematiska uppfattningar om vad som är av vikt och betydelse samt de nära förhållanden som de får med sina undersökningspersoner. Även forskarens "jag", dennes identitet, bakgrund och övertygelser har inverkan på frambringandet och analysen av data (Bryman 2011: 368). Vi har förhållit oss till denna något komplexa aspekt i den utsträckning att vad som framkommit under insamling utav

empiri och vid genomförandet av intervjuer inte har utvärderats utifrån våra egna värderingar. Vad som framkommit i empirin är vad som tagits i beaktande och därmed vad uppsatsens analys och slutsatser grundar sig i.

4.3.3 Generalisering och replikering

Generalisering är enligt kritiker ett problem inom kvalitativa forskningsstudier. Kvalitativ forskning bygger oftast, precis som i denna uppsats, på intervjuer och observationer där en mindre grupp eller en liten del av exempelvis en organisation studeras, intervjuas och/eller undersöks. Detta gör att frambringt resultat inte kan förklara andra liknande företeelser i andra kontexter och på andra platser (Bryman 2011:369). Kvalitativ forskning blir av denna anledning svår att replikera då forskare har olika intressen som påverkar tillvägagångssätt och infallsvinklar för studierna och därmed inte kan frambringa samma resultat (a.a., :368). Ovan har det nämnts hur denna uppsats inte syftar till att generera fram ett generaliserbart resultat, det vill säga frambringa ett resultat som kan fastställas i fler avseenden än de som uppsatsen undersöker. Som framgått tidigare i uppsatsen är det endast Skåne län och dess myndigheter som vi i denna uppsats syftar till att undersöka vad gäller hanteringen av brottet olaga förföljelse och fenomenet stalking.

4.3.4 Verifiering av data

Verifiering utav data är av stor vikt vid forskning för att visa på forskningens trovärdighet och tillförlitlighet (Denscombe 2009:378). Även om kvalitativ forskning inte är lätt att bedöma utifrån grundval om validitet och tillförlitlighet kvarstår dock behovet (a.a., :379). För att visa på den kvalitativa forskningens *validitet*, även nämnd som trovärdighet, behöver träffsäkerhet och sannolikhet i insamlad data påvisas, vilket kan vara problematiskt vid kvalitativ forskning (a.a., :380). Det framhålls dock att validitet inte är av lika stor vikt när det gäller kvalitativ forskning då definitionen av validitet förknippas med vad som är mätbart (Bryman 2011:351). *Reliabilitet*, eller tillförlitlighet, är ett sätt att visa att forskningen som genomförts är pålitlig. I kvalitativ forskning har forskarens "jag" en benägenhet att komma väldigt nära forskningsinstrumenten vilket påverkar reliabiliteten (Denscombe 2009: 381). För att inom kvalitativ forskning påvisa pålitlighet bör forskaren tydligt redogöra för hela forskningsprocessen som andra forskare sedan kan bedöma och granska (Bryman 2011: 355). För att påvisa denna uppsats reliabilitet har disposition och

tydlighet gällande uppsatsens samtliga avsnitt varit i fokus för att ge läsarna en god inblick i uppsatsens genomförande.

4.4 Tillvägagångssätt

4.4.1 Urval och kontakt med intervjupersoner

Då denna uppsats syftar till att belysa och undersöka myndighetsaktörers och brottsoffers erfarenheter av fenomenet stalkning har intervjupersoner för uppsatsen valts utifrån ett så kallat strategiskt och målinriktat urval. Detta innebär att det från början funnits en förhoppning och önskan om att de intervjupersoner som kontaktats också har relevant kunskap och information om ämnet som avses undersökas. En metod som för vår undersökning skulle visa sig vara mycket värdefull. Strategiskt urval är ett vanligt inslag i kvalitativ forskning som kan användas och tillämpas på olika sätt. Ett sätt att angripa urvalet på är genom ett så kallat *iterativt urval*. Här väljer forskaren intervjupersoner efter teman som skapats genom undersökningens gång och intervjupersoner kan efter hand väljas ut vid ett senare tillfälle för att komplettera de redan mättade teman. Detta blev dock inte aktuellt i den process som bedrivits för att finna intervjupersoner till denna uppsats då dessa redan valdes ut vid uppsatsens uppstart (Bryman 2011:434). Det andra sättet att angripa strategiska urval i kvalitativ vetenskaplig forskning är ett så kallat snöboll- eller kedjeurval. Snöbollsurval är en typ av bekvämlighetsurval som oftast används i ett inledande skede då forskare har för avsikt att nå en specifik grupp människor på ett effektivt sätt (a.a., :196). Detta kom att bli aktuellt vid genomförandet av denna uppsats. I några av de fall då intervjupersoner medvetet söktes målinriktat till denna uppsats ledde en första kontakt med en relevant person vidare till andra personer. Personer som, enligt dem, eventuellt kunde anses som än mer relevanta för undersökningen och som kanske på ett djupare plan berört just det område som avsågs undersökas. Detta innebär att det strategiska och målinriktade urval vi till en början haft genom processen ledde till en form av (ofrivilligt) snöbollsurval.

Som tidigare nämnts kom vi i kontakt med två personer som blivit utsatta för stalkning, detta genom den rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet. Via mail bokades en intervju med det ena brottsoffret, en intervju som skulle komma att genomföras via Skype då intervjupersonen vid tidsramen för intervjun inte befann sig på sådant nära avstånd att en fysisk träff skulle kunna äga rum. Båda brottsoffren fick innan intervjun ägde rum se de

tänkta intervjufrågorna. Efter att det andra brottsoffret läst frågorna meddelade personen i fråga att denne ville genomföra intervjun på så sätt att genom mail besvara oss de ställda frågorna, varför en fysisk intervju inte heller i detta fall ägde rum. Då uppsatsens syfte klargjorts bestämde vi oss för att kontakta de, enligt oss, mest relevanta instanserna som kan komma i kontakt med denna typ av brott. Då uppsatsen i ett tidigt skede fick avgränsas till att omfatta och fokusera på Skåne län är det därför där aktuella intervjupersoner verkar. Till att börja med fick vi via polisens nummer 11414 kontakt med en polischef som utrett och varit delaktig i flertalet brott gällande olaga förföljelse. Vi bokade en intervju efter telefon och mailkontakt. Vidare fann vi åklagarmyndigheten som en relevant instans för att få svar på frågorna kring brottet olaga förföljelse. Efter att ha sökt i databaserna Karnov och Zeteo via Lunds Universitet och sökt på domar som innefattat brottet olaga förföljelse fick vi tag i ett namn på en åklagare som vi sökte per telefon via åklagarmyndighetens växel. Detta visade sig tyvärr inte ge resultat då personen i fråga inte svarade. Vi gick vidare i processen genom att via vuxenheten inom socialtjänsten hos en skånsk kommun söka efter åklagare som bedrivit mål med olaga förföljelse. Där fick vi kontakt med en åklagare som tog på sig vårt ärende och lovade att skicka det vidare. Ett par dagar senare kom en förfrågan per mail från en tredje åklagare som efter kontakt med den första och andra fått vårt ärende till sig då denne bedrivit ett flertal mål med rubriceringen olaga förföljelse. Tillsammans med åklagare nummer tre kunde vi nu boka intervju. En annan organisation och instans som vi i ett tidigt skede bestämde oss för kunde vara relevant för vår uppsats var en kvinnojour. Vi ringde i hopp om att kunna boka en intervju. Även där skulle telefonisten föra ärendet vidare till sina socionomedarbetare och lovade att någon skulle återkomma. Då vi väntat på svar en längre tid skickade vi ett påminnelsemail vilket genererade i ett samtal från dem till oss. Personen i fråga som kunde tänka sig att ta emot oss förklarade hur de kunde bidra med tre socionomers erfarenheter vad gäller brottet olaga förföljelse. Kontakten med kvinnojouren skulle därmed i ett senare skede generera en intervju med en mindre fokusgrupp. Sista instansen av myndigheter som vi vände oss till var en domstol. Efter vidare sökning i Lunds universitets databaser Karnov och Zeteo fann vi domar avseende olaga förföljelse. Efter kontakt med en tingsrätt som dömt dessa mål fick vi via mail kontakt med en domare som dömt i mål gällande olaga förföljelse och som snabbt gav till svar att det fanns ett intresse av att ställa upp på en intervju. Därmed hade vi fyra intervjupersoner knutna till svenska myndigheter och

organisationer samt två brottsoffers erfarenheter att utgå ifrån för att söka svar på vår uppsats forskningsfrågor.

Avslutningsvis valde vi även att ta kontakt med kriminalreportern Hasse Aro i förhoppning om att få en intervju angående hans erfarenheter om fenomenet stalkning, särskilt med tanke på tv-programmet "Stalkers" som han varit programledare för samt för hans generella erfarenheter som kriminalreporter. Vi skickade ett mail till hans personliga facebook-konto varvid vi fick svar om att ta kontakt med honom via hans privata mail. Efter vidare mailkonversation bokades således en telefonintervju.

4.4.2 Etiska avvägningar

När det gäller forskning och undersökningar av olika slag finns det en hel del etiska principer som bör tas i beaktande. Det finns flera anledningar till detta men den främsta gäller skyddet av och deltagarnas rätt till integritet i en undersökning, det vill säga aspekter som rör anonymitet, frivillighet och konfidentialitet (Denscombe 2009:193). I denna uppsats har den forskningsetiska aspekten beaktats utifrån fyra grundläggande principer som gäller för svensk forskning och som innefattar ovan nämnda etiska begrepp. Genom att informera deltagarna i våra intervjuer om uppsatsens syfte och dess innehållande moment tog vi som forskare hänsyn till det informationskrav som finns inom forskningen (Bryman 2011:131, Vetenskapsrådet 2002:6f). Vidare har ett samtyckeskrav tillgodosetts genom att vi informerade våra deltagare om deras rätt till att själva bestämma över sin medverkan. Detta innebär exempelvis att deltagare när som helst kan avbryta sitt deltagande. Genom att vi som forskare hanterat all frambringad information varsamt och konfidentiellt, det vill säga att ingen obehörig kan komma åt informationen, uppfyller vi även konfidentialitetskravet. Till sist är det av vikt att information som framkommit i en undersökning, tack vare deltagares medverkan, används på det sätt som den från början syftat till. Vi har därför varit noga i vår hantering av det insamlade materialet och på så sätt uppfyllt kravet på att informationen inte används till andra ändamål eller andra kontexter än det som det från början avsetts (Bryman 2011:132). Samtliga intervjupersoner har meddelats rätten om anonymitet. Kriminalreporter Hasse Aro gav dock sitt fulla medgivande till att framgå med namn i uppsatsen. Detta fann vi av värde för att visa på just Aros aktualitet i förhållande till uppsatsens inledande information angående samhällets och medias uppmärksammande av fenomenet stalkning. Precis som intervjupersonerna

hos myndigheterna vidhåller Aro dock att det är hans högst personliga erfarenheter som ligger till grund för intervjusvaren. Han menar därmed att han inte är att anse som en expert på området.

4.4.3 Semistrukturerade intervjuer

Som ovan nämnts ligger fokus i en kvalitativ studie på att fånga intervjupersonernas erfarenheter och uppfattningar. Det är därför vanligare att dessa genomföranden har en mer generell ansats, till skillnad från kvantitativ forskning där frågeställningarna är av en mer strukturerad karaktär, vad gäller inledande frågeställningar vid intervjuer. På samma sätt kan genomförandet av kvalitativa intervjuer röra sig i olika riktningar vad gäller intervjupersonens möjlighet till att besvara frågan och är till skillnad från kvantitativa intervjuer inte bundna till en viss följd. Detta har att göra med att forskare i kvalitativa intervjuer söker efter intervjupersonernas erfarenheter och åsikter i en annan utsträckning än kvantitativa där det som ovan nämnts eftersträvas svar som bygger på maximerad validitet och reliabilitet (Bryman 2011:413).

I vår uppsats har semistrukturerade intervjuer hållits med samtliga intervjupersoner, myndighetspersoner såväl som med brottsoffer. Inför intervjuerna sammanställdes tre olika intervjuguider, en med frågor för myndighetspersonerna och en med frågor till brottsoffren (Se bilaga 1-3, s. 61f). En intervjuguide är en lista med teman eller frågor som intervjuaren tänker sig ställa till intervjupersonen/intervjupersonerna. Frågorna behöver nödvändigtvis inte ställas i den ordning som de är uppställda vilket vi dock gjorde i våra intervjuer (a.a., :415). Då vi formulerade vår intervjuguide utformade vi två teman som vi ställde frågor utifrån. Frågorna byggde således på varandra. Vid utformandet av frågorna till intervjuguiden eftersträvades öppna frågor som inte var av ledande art (a.a., :419). Flexibiliteten som följer av kvalitativa intervjuer är en fördel för både intervjupersonen och intervjuaren vid genomförandet. Intervjuprocessen innebär i de kvalitativa intervjuerna att intervjuaren när som helst kan avvika från sin intervjuguide, exempelvis i fall där följdfrågor kan behöva ställas eller ställa en fråga som inte finns med i intervjuguiden om intervjuperson under intervjun knyter an till något som inte ingår i intervjuguiden. Vid genomförandet av våra intervjuer har intervjuguiden följts vid samtliga tillfällen, dock har möjligheten till följdfrågor varit av värde för att få en djupare förståelse för innebörden i intervju-personens svar (a.a., :415). Inför samtliga intervjuer var avsikten att hålla så

kallade personliga intervjuer, det vill säga fysiska möten med personerna i fråga. Detta är positivt ur flera aspekter, bland annat för att dessa i stor utsträckning är enkla att arrangera då tid och plats bestäms i samråd mellan intervjuare och intervjuperson. En annan positiv aspekt i detta sammanhang är att all information som framkommer under en fysisk intervju kommer direkt och uttryckligen från en och samma källa. Positivt med en personlig intervju är även att intervjuaren kan ha fullt fokus på personen som intervjuas och på ett enklare sätt, än om flera personer är inblandade, kan sätta sig in i och relatera till det som intervjupersonen berättar (Denscombe 2009:235). Endast tre av våra sju intervjuer genomfördes, som ovan nämnts, på annat sätt än genom personliga intervjuer. Under intervjuerna fördes fältanteckningar som ett komplement till bandinspelning. En fördel med fältanteckningar är att intervjuaren får en permanent dokumentation som denne kan återgå till för att friska upp minnet. Det blir även möjligt att genom fältanteckningar anteckna egna tolkningar över vad som sägs vid intervjun samt beskriva den omgivande kontexten vari intervjun genomförs (a.a., :258). Under samtliga intervjuer har vi, efter samtycke från intervjupersonerna, spelat in intervjuerna via röstupptagning. Ljud-upptagningen erbjuder en permanent och fullständig dokumentation över vad som framkommit under intervjun. Ljudupptagningen möjliggör även för andra forskare att kontrollera vad som sagts. I en del fall kan ljudupptagning upplevas hämmande för intervjupersonerna och vad de väljer att uttrycka, men så länge instrumentet används med försiktighet och hänsynsfullt gentemot intervjupersonen innebär en ljudupptagning sällan några större störningar i intervjusituationen (a.a., : 259).

4.4.4 Fokusgrupp

Som tidigare nämnts i uppsatsen genererade ett samtal med kvinnojouren i en intervju med flera anställda samtidigt, vilket innebar en intervju med en fokusgrupp. Intervjuer i fokusgrupper kan i flera avseenden likna vad som kallas för en gruppintervju. Det finns dock egenskaper hos dessa typer av intervjuer som skiljer dem åt. Fokusgrupper är en relativt vanlig forskningsmetod i kvalitativa studier och gruppen brukar vanligtvis inte bestå av mindre än fyra personer (Bryman 2011:452). I vår fokusgrupp skulle det från början vara tre personer från en kvinnojour närvarande. Den tredje personen fick förhinder vid avsatt datum och tid vilket gjorde att vår fokusgrupp hade två gruppmedlemmar vid intervjutillfället. Att genomföra en fokusgrupp med ett mindre antal personer behöver dock inte ses som någonting negativt. Engagemanget kan bli mer

omfattande i en mindre fokusgrupp med färre gruppmedlemmar samt att det i sin tur kan leda till att gruppmedlemmarna i större utsträckning vågar ta sig för och besvara frågorna på ett utförligare sätt än om det är flera om sitter med och ska samsas om att ta plats. En annan positiv aspekt med att genomföra fokusgrupper i mindre grupper är om man som forskare vill komma åt personliga erfarenheter eller åsikter om ett tema som kan vara komplext eller omdiskuterat sedan tidigare (ibid.). I fokusgruppen och den intervju som vi genomförde var det just ett specifikt tema som intervjupersonerna skulle diskutera och fördjupa sig i vilket gjorde att en grupp med färre personer i vårt fall visade sig vara en lyckad kombination. Vi inledde vår fokusgruppsintervju med att kort presentera oss, syftet med intervjun och vår uppsats, detta trots att en presentation utav oss själva ägde rum redan vid den inledande telefonkontakten. Det förklarades även varför intervjun skulle komma att spelas in samt ungefärlig tidsram. Någon närmre presentation av gruppmedlemmarna behövde inte göras då samtliga arbetar på samma arbetsplats och är nära kollegor till varandra (Bryman 2011:453ff). Då syftet med denna intervju från författarnas sida var att söka svar på hur erfarenheten kring hanteringen av fenomenet stalkning och brottet olaga förföljelse ser ut var det just det ämnet som blev fokusgruppens tema. En fokusgrupp innefattar alltid medlemmar av en specifik grupp, i detta fall personal på en kvinnojour. Med anledning av intervjuns syfte och tillvägagångssätt ville vi som forskare ta reda på hur medlemmarna i gruppen tillsammans på bästa sätt kunde ge en bild av erfarenheterna kring brottet olaga förföljelse och dess hantering. Genom detta kunde vi som forskare avläsa eventuella samspel i gruppen, så som åsiktsskillnader (Bryman 2011:446f, Denscombe 2009:237f). Under intervjun i fokusgruppen agerade en utav författarna till denna uppsats gruppleddare, detta innebar enkelt att denne ställde frågorna till gruppen. Precis som i de andra enskilda intervjuerna som beskrivits ovan spelades fokusgruppens intervju in med ett verktyg som erhåller hög kvalitet vad gäller upptagning av ljud. Det finns flera anledningar till detta. En av dem är för att underlätta för forskarna vid analysen av materialet som senare ska genomföras, ljudet måste höras tydligt även om personerna i gruppen befinner sig en bit ifrån ljudupptagaren. En annan är att det underlättar för att separera vem som säger vad under fokusgruppens intervju, detta trots att anteckningar fördes under intervjuns gång. Ännu en viktig aspekt som tagits fasta på under genomförandet av intervjun i fokusgruppen var att det inte enbart var av intresse vad intervjupersonerna i gruppen hade att säga, utan även på vilket sätt dessa åsikter och tankar kom till uttryck. Samtliga nämnda aspekter är av största vikt vid en fokusgrupps-

intervju för att den ska bli så innehållsrik som möjligt (Bryman 2011:449f, Denscombe 2009:239). Då intervjun i fokusgruppen genomförts tackades deltagarna och fick förklarat för sig vad som skulle komma att hända med det insamlade materialet. Det avslutades även med att gruppmedlemmarna fick ställa frågor om det fanns eventuella frågetecken med intervjuens genomförande (Bryman 2011:460).

4.4.5 Behandling av empiri

I uppsatsens uppstart genomfördes efterforskning av empiriskt underlag för att få en övergripande bild av befintlig forskning på området stalkning. Denna inledande del i en uppsatsprocess är en fördel i forskningssammanhang för att inte uppfinna hjulet på nytt. Genom att läsa in sig på befintlig fakta om ämnet som ska komma att behandlas och därmed avgöra vad som kan komma till användning i uppsatsen visar man som forskare på en vetenskaplig medvetenhet vad gäller redan existerande kunskap av det aktuella området (Bryman 2011:96).

För att på ett tydligt sätt kunna sammanställa vad uppsatsens insamlade empiri genererat och undersöka på vilket sätt frambringad information kan vara till användning för uppsatsens resultat har vi med hjälp av *Grounded theory* sammanställt och analyserat empirin. Grounded theory är ett vanligt inslag i kvalitativ forskning när det kommer till att analysera den empiri som man som forskare samlat in. Inom denna grundande teori är kodning av den insamlade empirin en huvudpunkt. Detta görs genom exempelvis utskrifter, fält-anteckningar och etikettfördelning på den empiri som tagits fram i hopp om att enklare kunna organisera, sammanställa och åtskilja data. Det finns även tre olika typer av denna kodning, öppen, axial och selektiv kodning, vilka bygger på varandra i en analysprocess. I ett inledande skede ska den insamlade empirin brytas ner, studeras, kategoriseras och jämföras för att kunna läggas ihop i kategorier. Vidare kopplas de olika kategorierna samman för att kunna sättas in i nya kontexter, orsaker och samspelsmönster. Till sist kan en slutgiltig kategori väljas ut och kopplas samman till övriga framtagna kategorier, detta för att bekräfta och eventuellt arbeta vidare med att ta fram kategorier för att fastställa relationen mellan dem (Bryman 2011:514, Denscombe 2009:136). Grounded theory utgör därmed en metod som grundas på jämförelse och konstateranden av de data som tagits fram genom forskningsprocessen. Dessa jämförelser och konstateranden leder i ett senare skede till att dessa koder och kategorier som ovan nämnts kan förfinas. Likheter

och olikheter kan tas fram och de olika kategorierna kan föras samman under gemensamma rubriker och teman som är relevanta för forskningen. Dessutom innebär detta att forskaren får en tydligare bild över eventuella teorier som utvecklats i samband med denna dataanalys (Dencombe 2009:137f). Grounded theory ska alltså hjälpa forskaren att systematiskt generera fram nya infallsvinklar och tolkningar av framtagen data samt värdera denna till fördel för det som undersöks. Genom detta kan teorier och begrepp utvecklas för att på nya sätt tolka den data som tagits fram (a.a., :126f). Då behandlingen av empirin till denna uppsats genom ovanstående tillvägagångssätt analyserats och sammanställts uppdagades sju rubriker relevanta för resultatdelens rubriksättning. Även svar på uppsatsen frågeställningar kunde tack vare detta urskiljas och tolkas. Begrepp av värde för djupare förklaringar i analysen framkom även genom analyseringen och kategoriseringen tack vare Grounded theory.

5. Resultat

På samma sätt som författarna till denna uppsats haft programmet *Stalkers* i tankarna vid uppstarten vid val av ämne har programmet och dess innehåll vid flera tillfällen kommenterats av våra intervjupersoner vid intervjutillfällena. Medias hantering och sätt att uppmärksamma fenomenet tas upp av intervjupersonerna och till viss del även det faktum att media lyckas med att sätta dit gärningspersoner som avslöjas i tv. De rubriker som följer genom resultatdelen nedan har arbetats fram, som ovan nämnts, i teman genom analysmetoden Grounded theory.

“Vad heter det nu det där programmet, *Stalkers*/.../ då tänker jag jaha, är det kanske, är det media som ska vara det nya rättssamhället som vi har, att det är dem som ska se till att förövare åker fast/.../Vi har ju Efterlyst och så har vi nu detta och trolljägarna, så tänker jag det kanske är så, vi kanske inte behöver polis egentligen/.../ Är det ett samhälle vi vill ha, media har ju redan oerhört stor power över folk/.../Det slog mig då att dem lyckas ju med någonting som inte rättssystemet lyckas med /.../.”

– Kvinnojour

“/.../Men det ena ärendet vi hade/.../ det var faktiskt uppe i det här vad heter det TV3, finns det något program som heter... *Stalkers*? /.../vi har inte gjort men personen i fråga måste ha tagit kontakt med TV3 för dem var ute och jagade honom lite granna/.../.”

– Polis

5.1 Vanligt eller ovanligt brott?

Resultatet av insamlad empiri till denna uppsats visar på både samstämmighet och oenighet brottsoffer och myndigheter emellan avseende erfarenheter, tillämpning och hantering gällande brottet olaga förföljelse. Likaså när det gäller myndigheterna emellan. Insamlad empiri i denna uppsats visar liksom Brå på att det är ett tämligen ovanligt brott när det kommer till anmälningar och domar (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 10). Erfarenheterna hos samtliga av de myndighets personer som intervjuats är att brottet olaga förföljelse är ett relativt ovanligt brott.

“/.../det är inte ett jättevanligt brott, det blir, många utav dem här hamnar inte på olaga förföljelse, dem hamnar på fridskränkingsbrotten för att det är ofta en tidigare närstående person som du är efter, dem fallen där det blir olaga förföljelse är ju kanske när man har varit närstående men inte tillräckligt närstående, några enstaka fall är det bekanta och så finns det dem fall där det är okända personer/.../.”

– Åklagare

Personalen på den kvinnojour där vi höll fokusgrupper berättar att deras syn på brottet olaga förföljelse är att samtliga av de kvinnorna som tar kontakt med dem på ett eller annat sätt är utsatta för olaga förföljelse. Trots det så har endast ett av alla fall som anmälts lett till åtal för just olaga förföljelse.

“Under dem här åren, min första kvinna kommer upp nu, i rättegång, sedan straffbestämmelsen tillkomst, det är den första som jag känner till som dem kommer prova och se om det är så att man kan fälla honom/.../.”

– Kvinnojour

Domaren vi intervjuat berättar att under sina år som domare endast haft två fall där utgången blivit olaga förföljelse. Likaså polisen vi talar med har varit inblandad i två utredningar gällande olaga förföljelse. Trots att brottet olaga förföljelse är relativt ovanligt framgår det av intervjupersoner som Brå haft kontakt med att straffbestämmelsen olaga förföljelse, sedan den infördes år 2011, fyller en funktion och täpper igen det hål som tidigare fanns i straffrätten vad gäller upprepade kränkningar av en och samma person mot en och samma person. Handlingar som inte kunde bedömas utifrån rekvisiten för de grova fridskränkingsbrotten fick tack vare straffbestämmelsen olaga förföljelse en egen straffbestämmelse som gjorde att domstolarna lättare skulle kunna döma personer som begått brottsliga handlingar, en person mot en annan, som är av lindrigare art (Brotts-

förebyggande rådet 2015:2 s. 6). Polis, åklagare och domare som i denna uppsats intervjuats är av samma uppfattning vad gäller straffbestämmelsens syfte. Att, genom straffbestämmelsen, kunna baka samman mindre brott till en större helhetsbedömning för att få ett högre straffvärde för de upprepade handlingarna.

“/.../på det sättet tycker jag den liksom är sympatisk, tanken är sympatisk ... man kan hantera dem här små brotten som en del av en form av systematik, samlat där helheten ger mer straffvärden än enskilda småbrotten hade blivit.”

– Domare

“/.../som ju egentligen bara är en sammanbakning av... precis som fridskränkingsbrotten är, man bakar ihop lite olika brott som man sammantaget kan kalla för förföljelse, så i den meningen är det ju en politisk produkt/.../resultaten av det är att man får upp straffen och straffvärdena lite, framförallt när det gäller dem lite mindre allvarliga brotten.”

– Åklagare

Det våra intervjupersoner berättar gällande sina erfarenheter styrks även av den tidigare forskning som Brå tagit fram. Då Brås uppföljning gällande den nya straffbestämmelsen ägde rum hade det endast gått två år sedan straffbestämmelsen olaga förföljelse infördes, vilket bör nämnas är en relativt kort tid. Det som dock visas genom uppföljningen är att antalet domar och anmälningar inte är av någon större volym. Brå menar att ju längre tid det går och desto mer brottet olaga förföljelse uppmärksammas och implementeras hos både allmänheten, polis och åklagare kan anmälningsfrekvensen öka (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 10). En jämförelse görs med brottet grov kvinnofridskränkning där Brå belyser det faktum att det inte bör förväntas en alltför stor ökning av brott som leder till fällande dom. De menar att brottet olaga förföljelse likt grov fridskränkning är svårt att bevisa och andelen brott som idag leder till fällande dom vad gäller grov kvinnofridskränkning, nu liksom för tio år sedan, endast är mellan 10-15 %. Då brottet olaga förföljelse kräver att dess underbrott, som är av mindre allvarligt slag, ska vara uppfyllda kan det tänkas bidra med att brottet som sådant i mindre utsträckning än grov kvinnofridskränkning kommer leda till åtal (ibid.).

5.2 Bevisvärigheter

Bevisbördan är en annan problematisk aspekt när det gäller brottet olaga förföljelse och även där är våra intervjupersoner i mångt och mycket överens. Polisen vi talar med menar

att det i dessa sammanhang är enkelt för en gärningsperson att smita undan. Sms och telefonsamtal kan förklaras bort vilket innebär att gärningspersonens ord senare står mot offrets ord.

“Gemensamt för dessa ärenden är att det är så fruktansvärt svårutrett, för det är så kallat lätt för dem misstänkta att slinka ur nätet, d.v.s. vem har ringt ifrån hans telefon, bara för att det är hans telefon så behöver det inte vara han som har ringt och har det skickats massa sms och sånt, vem var det som satt bakom det, eller nu, vem skickade det. Ska det vara ska det ju vara till den misstänktes fördel och det finns människor som inte erkänner något sånt.”

– Polis

Från kvinnojourens sida upplevs bevisningen som en stor problematik. De menar på att den upplevda känslan av oro som exempelvis en kvinna känner som utsatt innebär en stor frustration i praktiken då rätten kräver mer än hennes upplevda känsla. Polisen i sin tur belyser deras roll i situationen och hur de har svårt att styrka bevisningen till fördel för den utsatte.

“Vår erfarenhet är väl att det är så svårt att få det lagfört och bevisat att det överhuvudtaget är det som pågår. Vi förstår ju att man måste ha bevis, absolut måste man ha det, men det blir ju svårt, jag vet vem det är, men jag kan inte bevisa för någon att det är den här personen, för den här personen gör det här när det är mörkt, när det inte är någon där, men alla dem saker han skickar till mig vet jag vad det är, jag vet vad det kommer ifrån, det är inte nån Kalle Nilsson som bor lite längre ner på gatan som har vägarna förbi/.../.”

– Kvinnojour

“Svårigheten för oss är att styrka de subjektiva rekvisiten, att gärningsmannen visste om att hon inte ville ha kontakt/.../. Hon säger en sak då och sen säger han en annan och sen ska det då alltid tala till den misstänktes fördel. En grej till som alla glömmer då är att han faktiskt har sin fulla rätt att ljuga, säga att det har jag aldrig hört eller ringt, och då ska vi styrka detta/.../.”

– Polis

Ett av de brottsoffer vi talade med som varit utsatt för stalkning upplevde samma problematik vad gäller bevisföringen under sin tid som brottsutsatt. Under två års tid blev denna person förföljd av en och samma person som på flera olika sätt via bland annat mail förtalade och trakasserade denne. Trots det kunde polisen inte göra något förrän en misshandel ägde rum och polisen på plats kunde gripa gärningspersonen. Till detta

sammanhang hör att gärningspersonen i detta skede släpptes och åtalades först då denna utsatt två andra personer för liknande gärningar.

“Personen förföljde mig, skickade elaka email/.../. Efter en studentfest krossade personen en flaska mot mitt huvud och det var så kriget började. Polisen kom och jag anmälde det, personen togs in och hördes men släpptes sedan direkt. Våldigt förvirrande. Personen fortsatte att skicka meddelanden till mig/.../. Efter detta blev allt blev värre./.../sen hörde jag om en incident, att personen hade skadat två andra kvinnor, den tredje gången, först var det jag, sedan en annan kvinna och till sist denna sista incidenten, personen i fråga misshandlade kvinnan, och polisen kom och dem tog personen och då sattes denne i arrest.”

– Brottsoffer 1

5.3 Implementeringen av straffbestämmelsen olaga förföljelse

Vid genomförandet av intervjuer med utvalda myndigheter och organisationer diskuterades tillkomsten av straffbestämmelsen olaga förföljelse, vilka positiva eller negativa aspekter som kan finnas samt hur väl straffbestämmelsen implementerats. Flera aktörer såg positiva egenskaper med straffbestämmelsen trots dess komplexitet. Kriminalreporter Hasse Aro, liksom åklagaren vi intervjuat, påpekar fördelar med den relativt nya straffbestämmelsen olaga förföljelse.

“Jag tycker det är bra att straffbestämmelsen finns, det är bra att det finns att myndigheterna har ett verktyg så att man liksom kan agera tidigare än man gjorde förut/.../så det är jättebra att det här finns men jag upplever att, alltså ute i landen så använder man det här på olika sätt, att det finns liksom ingen enhetlig/.../beror lite grann på var man bor hur polisen kommer att agera/.../ det är ju så med en ny lagstiftning att det tar ett tag innan man riktigt kan hantera den men den (straffbestämmelsen) gör ju onekligen så att myndigheter kan agera mycket tidigare än förut. ”

– Hasse Aro

“Ur åklagarperspektivet, det positiva är ju att det är lättare att tidigare gå in och använda tvångsmedel mot en person som är misstänkt för denna typen av brott och det har att göra med att, är det flera fall av ofredande som man kan få upp till olaga förföljelse så borde det finnas förutsättningar för att få upp det till ett fängelsebrott och då kan vi också gå in och hämta in dem, vi kanske kan anhålla dem, vi kanske kan häkta dem, det hade man inte kunnat ifall det stannade vid att det var ofredande hela tiden, troligtvis. Positivt att det förhoppningsvis kan få ett tillfälligt slut och ett slutligt slut för målsäganden såklart. “

– Åklagare

Det finns dock en del aspekter och erfarenheter som Brå lyft i sina rapporter och som kommer igen genom intervjuerna som genomförts med myndighetsaktörerna i denna

uppsats. Bland annat är det implementeringen av brottet olaga förföljelse som behöver ses över. Som ovan nämnts infördes straffbestämmelsen olaga förföljelse år 2011 och sedan Brå följde upp den har de inte kunnat urskilja att någon anmärkningsvärd förändring skett i praktiken (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 72ff). På samma sätt uppmärksammade flera av våra intervjupersoner liknande erfarenheter vad gäller just den praktiska tillämpningen.

“Vi trodde ju, wow äntligen liksom så, men sen har det ju inte blivit något så, som sagt jag har första kvinnan nu som ska upp/.../.”

– Kvinnojour

Åklagaren vi intervjuat belyser vikten av att uppmärksamma de underliggande brotten till olaga förföljelse och sedan koppla dem samman. I praktiken menar åklagaren att det kan vara så att en person anmäler en och samma gärningsperson för flera mindre brott under en period och att dessa efter hand läggs ner i brist på bevis. På detta sätt missar polisen upprepade systematiska handlingar som efterhand kan leda till en olaga förföljelse. Någon som är ett stort problem vad gäller tillämpningen av straffbestämmelsen olaga förföljelse.

“En brist är, som jag tror kan finnas fortfarande, är svårigheter att man missar att tänka på det och då menar jag framför allt, när det kom in som målsägande anmäler till polisen och anmäler ett ofredande /.../och så kanske man vidtar någon åtgärd och så visar det sig att man inte kan styrka det och då läggs det ner/.../så kanske målsägande nämner att denne tidigare gjort en polisanmälan men av olika skäl så väljer polisen att inte gå vidare med den tidigare anmälan/.../man liksom, man ser inte helheten, utan man tittar bara till varje enskild händelse, så det krävs ju att någon polis börjar titta på det och tänka det här har varit väldigt många anmälningar nu det kanske är dags att börja tänka på om detta verkligen är ett ofredande och inte olaga förföljelse och lyfta den bollen, och då är det egentligen till oss man ska lyfta det /.../.”

– Åklagare

Brå menar vidare att ett skäl till att olaga förföljelse inte alltid upptäcks av rättsväsendet beror på att de underbrott som olaga förföljelse bygger på oftast läggs ner omgående efter anmälan. Precis som Brå menar åklagaren som vi talat med att detta beror på att brottet inte går att styrka eller att det i rättssammanhang ses som bagatellartat. Brå beskriver även att anledningen till att flera av dessa mindre brott läggs ner, trots att de ingår i en systematisk följd, beror på att det inte är en och samma person som handläggare ärendena

hos polisen. Detta gör att den upprepning som för den utsatte är självklar går förlorad när det gäller den vidare hanteringen av brotten (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 11).

Kriminalreporter Hasse Aro är av åsikten att implementeringen och därmed hanteringen utav straffbestämmelsen olaga förföljelse och förståelsen för fenomenet stalkning ter sig annorlunda runt om i landet.

“Ja det är ju väldigt olika, det är det som är lite konstigt, att det beror lite grann på var du bor, jag har en känsla av att det i större städer som Stockholm och Göteborg och Malmö så har man större erfarenhet av det här och agerar mer, än i mindre städer är det mer ovanligt med denna typen av brott och då blir det lite olika, det blir det.”

– Hasse Aro

Att en djupare implementering av straffbestämmelsen olaga förföljelse är av vikt för vidare hantering utav brottet framgår av insamlad empiri och utifrån våra intervjupersoners svar. Polisen vi intervjuade konstaterade dock att en hundra procentig hantering inte alltid är lätt att uppnå, men att var fokus ligger är fullt tydligt utifrån polisens arbetsrutiner.

“/.../är såhär, vi kommer aldrig i mål, det kommer liksom att ändras hela tiden/.../spelplanen ändras hela tiden. Vårt fokus, ena saken är att utreda brotten och den andra är att se till så att det inte händer igen.”

– Polis

5.4 Avsaknad av praxis

Med bakgrund av ovanstående text som bland annat visar på att brottet olaga förföljelse är tämligen ovanligt samt att det föreligger bevisvårigheter för att kunna lagföra personer för just brottet gör avsaknaden av praxis uppenbar. Vidare menar några av intervjupersonerna att de erfar en för svag implementering av straffbestämmelsen hos svenska myndigheter samt att gränsdragningen i fall där olaga förföljelse kan vara aktuell är oklar.

“/.../så finns det enskilda händelser där bevisningen är så svag så det ogillas och så slutar det med att man dömer för dem här delbrotten istället, man kan inte se den här systematiken som krävs så att... Och det är klart att eftersom det är en ny lagstiftning så är det ju alltid sådär att det finns inte praxis i början, man vet inte hur man ska döma eller tillämpa och sen så som utvecklas efterhand som gör det lättare att tillämpa när den funnits en tid.”

– Domare

Åklagarna som Brå intervjuat medger att de på grund av den relativt nya straffbestämmelsen eventuellt varit lite försiktiga med att åtala för olaga förföljelse. De menar bland annat på att gränsen för var olaga förföljelse går är otydlig vilket beror på att någon praxis på området inte hunnit växa fram (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 12). Även våra intervjupersoner är av åsikten att straffbestämmelsen tillämpas i för liten utsträckning för att uppnå tillräcklig praxis.

“Jag har också en känsla att man liksom ändå trots att denna straffbestämmelse finns försöker tillämpa den ganska restriktivt och lite grann har jag en känsla att kanske för restriktivt, det är min känsla jag har och en känsla som många brottsoffer också har.”

– Hasse Aro

Denna medvetenhet menar Brå är av värde för framtida fall och den praxis som med tiden bör och kommer byggas upp. Kan åklagarna i större utsträckning pröva fall som väger mellan underbrotten och olaga förföljelse kan just gränsdragningsfrågan förhoppningsvis bli tydligare då den vid de tillfällena prövas i domstol (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 12). Under perioden år 2011 till 2013 ledde 127 fall av 263 anmälda till olaga förföljelse. Nio stycken av dessa dömdes två gånger under samma period (a.a., s. 37f).

5.5 Vem straffas?

Polisen beskriver på sin hemsida hur personer och potentiella brottsoffer som är utsatta för handlingar som skulle kunna vara ett led i en olaga förföljelse själva kan underlätta processen efter polisanmälan. Det handlar främst om att se över sina vardagliga rutiner, att själv inte söka kontakt med gärningspersonen samt dokumentera bevisning som senare kan komma att användas i en utredning. Fotografera, spela in samtal samt spara sms, samtalslistor och mailkonversationer. Polisen beskriver även hur man som utsatt kan ansöka om kontaktförbud mot personen som utsätter en (Polisen, 2014). Då det sällan finns vittnen ställs det höga krav på brottsoffren vad gäller bevisföringen under den tid som en utredning eller brottsprocess pågår, vilket kan bli en enorm påfrestning för en person som redan är negativt påverkad av situationen sig (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 66). Ovanstående fakta vittnar om att det föreligger en hel del problematik med att få gärningspersoner fällda för brottet olaga förföljelse. Genom intervjuerna med våra myndighetspersoner har det vid ett flertal tillfällen kommit på tal att det på grund av denna problematik är fel personer som straffas i dessa sammanhang. Går en gärningsperson fri

från ansvar vad gäller en olaga förföljelse är han enligt svensk lag oskyldig och fri. Brotts-
offren i sin tur kan trots det ogillade åtalet fortsätta leva under hot, trakasserier och för-
följelse av olika slag. Vid dessa situationer kan det, enligt polis, kvinnojour och åklagare
eventuellt bli aktuellt med bland annat skyddat boende och skyddade personuppgifter,
vilket kan innebära flytt från hemstad, nätverk, familj och vänner. I frågan vad denna
situation innebär är våra intervjuade myndighetspersoner eniga, det är fel person som
straffas.

“Vems frihet ska man avgränsa? Ska man avgränsa kvinnans frihet? Mannen blir ju släppt och kommer hem,
det är ju så fortfarande det är ju inte mannen, man tar ju inte bort mannen eller förövaren kan vi säga så tar vi
bort könet, utan i Sverige gör vi såhär att vi tar kvinnan och så får kvinnan lämna jobb och familj och skola
och hela konkarollen men han blir släppt, så hon lever i ett fängelse för att han inte ska kunna hitta henne,
medans han lever kvar i sin värld med jobb hus och bil och frysen full av mat. Kvinnan straffas istället för att
hon ska komma ifrån någonting som är fördjävligt/.../Så det är någonting som är helt fel på något sätt.
/.../och sen så kör man med det här med bevis och man kan inte döma någon utan bevis fast på något sätt har
man ju dömt kvinnan, man dömer inte honom men man dömer kvinnan.”

– Kvinnojour

“/.../ Hon hamnar liksom i fängelse, liksom fel person som visas ut/.../ för att få helhet måste man snacka med
kvinnan/.../ jag kan inse att för dem som väl blir utsatta måste det vara fruktansvärt, hur ska jag säga,
måste vara oerhört bekymmersamt att få alla dessa/.../ om man får en massa skit på nätet eller brev eller vad
det är, och att det rings telefonsamtal till nära och kära, att det är klart att det måste ta oerhört mycket kraft.”

– Polis

5.6 Rätten till hjälp konkurrerar med brottsoffrets egen kunskap

Processen som uppstår för brottsoffren i samband med en olaga förföljelse är enligt
samtliga intervjupersoner problematisk. Vad gäller hjälp från myndigheternas sida i den
vidare processen som brottsutsatt beskrivs som måttlig. Åklagaren vi intervjuat beskriver
att någon vidare hjälp för brottsoffret förutom att utreda fallet och förhoppningsvis få det
rättsligt prövat inte ges från deras sida.

“Vi åklagare tar sällan själva kontakt med exempelvis socialtjänsten för den här typen av frågor. Däremot har
polisen något som kallas ”Brottsoffersamordnare” och de kan hjälpa målsäganden med första kontakt med
socialtjänst och liknande saker”

– Åklagare

Polisen vi talat med säger i sin tur att brottssamordnare finns att tillgå för brottsutsatta och det är denna person som håller i eventuell kontakt med kommunen. Polisen menar vidare att det finns inarbetade rutiner som följs sedan en tid tillbaka och att de som är insatta vet hur saker och ting ska hanteras.

“I stora drag kan man säga att vi polisen utreder brotten som inträffat i vår stad. Och till vår organisation har vi en brottsoffersamordnare som sen i sin tur håller kontakten med kommunen. Där finns sedan tidigare inarbetade rutiner och alla känner alla. Vilket är bra.”

– Polis

Det kan dock uppstå problem, menar polisen vi intervjuat, om det är så att brottsoffret bor i en annan stad eller annat land än där brottet begicks och där det sedan ska utredas. I de fall är det önskvärt för brottsoffrens skull med en samordnare som hjälper och hanterar ärendena och som finns till som hjälp och stöd. Olika benämningar på olika personer som kan ingå i en rättsprocess menar polisen i fråga kan vara förvirrande för en person som utsatts för brott och som inte är så insatt i rättsväsendets olika instanser.

“Kruket blir då ett brott inträffat hos oss, men offret bor i en annan ort, annat land eller då offret flyttar runt /.../. Själv tror jag att det hade för offrets del hade varit bra med en samordnare som hanterar offret. Och det är den samordnare som offret ska vända sig till. /.../många ringer till utredaren igen för det är den fasta punkten/.../. Det är inte heller alltid lätt att skilja på brottsoffersamordnare, brottsofferstöd, målsägandebiträde. Speciellt om man är utsatt eller i värsta fall inte riktigt behärskar språket.”

– Polis

De brottsoffer som intervjuats menar att de inte fått tillräcklig hjälp av myndigheterna de kom i kontakt med när det gäller den vidare process som tog fart i samband med att de blev utsatta och då brotten uppdagades.

“Jag ringde brottsoffermyndigheten för jag hörde man kunde kontakta dem för att få lite hjälp men sen sade dem att den enda hjälp man kunde få av dem var om man hade en advokat som kan driva ärende, jag fick en gratis advokat från tingsrätten /.../ nej jag fick inte hjälp, men i slutändan så handlar det om en andel människor som har problem mentalt och när man inser att de är sjuka är det kanske försent /.../ staten agerar inte så snabbt när det gäller människor som har dessa problem och när det gäller stalkning är min personliga åsikt att det borde vara snabbare reaktion på dessa personers hjälp för det är inte normalt att du förföljer någon/.../. Jag kontaktade även en psykolog för att hjälpa mig och sökte mycket på nätet på sidor för

att få hjälp som utsatt för stalkning, där stod de främst att man skulle undvika all personlig kontakt med förövaren, byta adress och allting/.../.”

– Brottsoffer 1

Det andra brottsoffret som vi kommit i kontakt med, som blev utsatt långt innan straffbestämmelsen om olaga förföljelse tillkom 2011 och som vi via mail genomförde en intervju med beskriver att myndigheternas hantering av brottet vid tillfället upplevdes som korrekt.

“Myndigheterna (advokat, polis, åklagare) agerade korrekt och snabbt – men det var så uppenbart att de inte hade någon rimlig lag på sin sida. Även åklagaren kommenterade muntligt och med som jag upplevde det ett uppriktigt beklagande att det inte fanns något de kunde göra.”

– Brottsoffer 2

Det var dock tydligt, menar samma intervjuperson, att det då saknades riktlinjer och ramar för någon djupare hantering av hur man som utsatt blir påverkad av stalkning och att ständigt bära en känsla av oro o rädsla med sig i vardagen.

“Vad som inte alls föreföll ligga på bordet vid det laget var vad en långvarig förföljelse gör med den utsatta. Att veta om att det finns ett gränslöst hot hela, hela tiden – och ändå bara leva på, det sliter. Att också veta att den utväxling av hatet som förelåg (att skriva hot, förtal, ...) när som helst kunde bytas till en annan utväxling gjorde inte saken lättare. Kort sagt: detta är sådant som varje människa borde skyddas mot.”

– Brottsoffer 2

Någon vidare hjälp i brottsutredningar och tillkommande processer verkar utifrån ovanstående myndighets- och brottsofferperspektiv vara begränsad. Med hänvisning till det som beskrivs i avsnittet ovan, vad gäller polisens tillfälliga åtgärdsförslag som presenteras på deras hemsida till utsatta, läggs det stor vikt vid att brottsoffret själv bör agera och förändra saker och ting i vardagen för att minska risken att bli utsatt. Det handlar som ovan beskrivs bland annat om att anmäla samtliga händelser till polisen, inte själv ta kontakt med gärningspersonen, se över sina egna vardagliga rutiner, berätta för nära anhöriga om problematiken som föreligger och dokumentera allt som går att dokumentera som kan vara av värde för en fortsatt utredning. Detta innebär att filma, fotografera, spara ner mail och sms samt spela in telefonsamtal. Polisen beskriver via hemsidan hur det är deras uppgift att skydda utsatta individer för hot men att det är dem som avgör hur stort behovet av skyddet är (Polisen, 2014). Det är genom polisens beskrivning tydligt att de utsatta själva behöver driva processen för att få rätt hjälp och stöd efter brottstillfället. Som

ett led i detta, och som en eventuell försvårande omständighet, krävs det att man som utsatt både har kraft till att handla och att man som utsatt vet vad man har rätt till. Precis som polisen påpekar är just hjälpen, med dess olika innebörd, problematisk vid exempelvis språk och kommunikations svårigheter. Det blir i och med ovanstående fakta än mer tydligt hur det är brottsoffren i dessa situationer är de som egentligen straffas.

5.7 Kontaktförbudets funktion i relation till brottet olaga förföljelse

Samtidigt som brottet olaga förföljelse skrevs in i brottsbalken år 2011 ändrades och förtydligades även den tidigare lagen om besöksförbud, idag benämnd som lagen om kontaktförbud. Dessa ändringar kom att kallas för *Reformen om ökat skydd mot stalkning* (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 28). Av denna anledning valde vi att även fråga våra intervjupersoner om deras erfarenheter och åsikter gällande lagen om kontaktförbud i förhållande till straffbestämmelsen olaga förföljelse och fenomenet stalkning.

“Allmänt om kontaktförbud, kan väl säga att det krävs ju en del för att man ska kunna meddela ett kontaktförbud, det krävs att antingen att personen som ska ha kontaktförbudet tidigare är dömd, antingen mot skyddspersonen eller mot någon annan/.../eller tidigare har begått ett allvarigare brott eller att det är flera brott som han eller hon är misstänkt för. Och tittar man på statistik så ser man ju snabbt att det meddelas ganska få kontaktförbud kan man tycka men/.../. Tittar man på utredningarna om olaga förföljelse tror jag det är ganska ofta det i och för sig finns ett kontaktförbud. “

– Åklagare

Ur Brås rapport går det även att utläsa att lagen om kontaktförbud sedan dess ändring fortfarande används relativt restriktivt (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 11). En anledning uppges vara att det fortfarande är en relativt hög andel av ansökta kontaktförbud som får avslag. Detta i sin tur beror ofta på att ansökningarna är okvalificerade (ibid.). Åklagaren som intervjuats i denna uppsats var av samma uppfattning när det gäller ansökningar om kontaktförbudet.

“/.../det ansöks ganska ofta om kontaktförbud, antingen är det den som anmäler direkt som vet om att möjligheten finns/.../men det är också så att när polisen tar upp anmälan så har dem ett formulär och vid vissa brott har dem som standardfråga om man vill ha kontaktförbud/.../. Sen visar det sig att det som är anmält är ett fall av olaga hot eller liknande och det är alldeles för litet för att man ska ta det beslutet, för det är ändå en inskränkning för den personen som ska ha det här. Det kommer in i belastningsregistret/.../”

– Åklagare

För att minska antalet okvalificerade ansökningar har intervjupersoner i Brås rapport framhållit behovet av god information kring kriterierna för att bevilja en ansökan om kontaktförbud. Det är viktigt att det klart framgår vilka rättigheter samt skyldigheter som skyddspersonen har vid ett kontaktförbud för att tydliggöra att det finns ett ansvar på vardera håll (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 39).

“Ansöker man om kontaktförbud, det ställer lika stort krav på bägge två, han får inte kontakta henne och hon får inte kontakta honom, det är över nu/.../.”

– Polis

“Har rätt så många kontaktförbud som vi hanterar/.../ofta i en relation/.../det är jättemånga som ansöker men det är helt utsiktslöst att ansöka om det, för det kan vara att polisen gör fel när man informerar om det, men nästan den största förutsättningen för att få det är att man blivit utsatt för brott tidigare och där krävs det ganska många brott/.../ ibland skulle jag vilja önska att vi så att säga kunde skydda kvinnorna från sig själva, dem uppfyller villkoren och kriterierna för att få ett kontaktförbud och får det, men sen är dem så sargade och trasiga så dem tar själva kontakt med han mannen som slår dem.”

– Polis

Lagens kriterier för ett beviljande behöver vara tydligt och begripligt både för de som informerar om kontaktförbud samt för de som ansöker om ett sådant (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 11). För att dessa beslut ska kunna tas på ett enhetligt sätt, oberoende av åklagare eller vart i landet beslutet tas, är Brå av uppfattningen att åklagare bör använda sig utav de strukturerade hot- och riskbedömningar som polisen använder, som hjälpmedel i sitt arbetsutövande (a.a., s. 12). Stöd för detta resonemang ges av kriminalreporter Hasse Aro som upplever att hanteringen och processen kring brottet olaga förföljelse och därmed beviljandet av kontaktförbud inte genomförs på ett förutsägbart sätt över landet.

“Det jag har stött på som jag tycker är lite märkligt är att det behandlas så olika på olika ställen i Sverige, att det finns liksom ingen/.../, att du som offer kan inte riktigt kan förutse hur just ditt fall kommer att hanteras, det kan jag tycka är lite märkligt. Jag vet inte hur det är nu men så upplevde jag det i alla fall då.”

– Hasse Aro

Syftet med de ändringar som genomfördes i kontaktförbudslagen var att ”stärka förbudets brottsförebyggande effekt och förbättra det skydd som förbudet har som avsikt att ge”. Brå konstaterar i sin rapport avseende kontaktförbudslagen att tillämpningen av lagen till stor del inte förändrats sedan dess ändring år 2011 (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 11).

“Alltså där är jag ju verkligen part i målet, det är vi åklagare som tar dem besluten och någonstans måste vi ändå tycka att vi tillämpar den rätt. “

– Åklagare

När det gäller utredningar av brottet olaga förföljelse kan ett redan utfärdat kontaktförbud förenkla processen menar Brå i sin rapport. Ett kontaktförbud innebär att varje enskild överträdelse, så som ett sms eller mail, blir ett brott i sig. Så är inte fallet när det exempelvis handlar om ett ofredande som måste baseras på ett flertal enskilda händelser innan beteendet utgör ett ofredande. Vad Brå kom fram till i sin rapport var därmed att det troligtvis krävs ett färre antal specifika händelser för att uppnå kriterierna för olaga förföljelse när ett kontaktförbud finns (Brottsförebyggande rådet 2015:2 s. 43). En överträdelse av kontaktförbudet innebär även att det blir lättare att styrka att de händelser eller de kontakter som tagits är både obefogade och inte önskvärda (a.a., s.70). Åklagaren vi intervjuat ser positivt på kontaktförbudet i förhållande till brottet olaga förföljelse och uppfattar, likt Brås intervjupersoner, att kontaktförbudet har en brottsförebyggande effekt (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 66).

”Ganska många följer nog dessa kontaktförbuden ändå, det blir någon slags, jag kan tänka mig att det blir någon slags väckarklocka för dem kanske/.../det kan nog fungera ganska ofta.”

– Åklagare

“/.../ för är det sen att mannen väl får reda på, nu får jag inte lov, jag tror det väldigt ofta kan ha en avhållande effekt/.../.”

– Polis

Åklagaren fortsätter dock berätta att även om kontaktförbudet kan ha en positiv inverkan på processen så ingår det även en falsk trygghet. Liket de personer Brå intervjuat till sin rapport är de personer vi intervjuat av samma tanke om att ett kontaktförbud inte hindrar en gärningsperson om denne är ihärdig och verkligen vill ta kontakt (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 66).

“Ett kontaktförbud är ju någon form av lite falsk trygghet för skyddspersonen, ett kontaktförbud i sig skyddar ju aldrig skyddspersonen för vill gärningspersonen åt skyddspersonen så kommer han eller hon lyckas med det/.../ kontaktförbudet kommer inte att hindra/.../personen har ju inte den spärren, den spärren har han lämnat för länge sen.”

– Åklagare

“/.../men dem här “knäppskallarna”, dem struntar i det här.”

– Polis

“Min känsla är att det (kontaktförbudet) är ett verktyg som myndigheterna använder sig av, jag har också en känsla att det är hyfsat effektivt när det gäller den här lättare typen av stalkning/.../ men de här grövre fallen dem (stalkare) struntar i det, när vi talar om en riktigt galen stalkare så fungerar inte kontaktförbudet, för dem spelar det ingen roll.”

– Hasse Aro

För att ge svar på denna problematik framgår det av både Brås rapport och av våra intervjupersoner att en förändring av straffet för överträdelse av kontaktförbudet är att föredra då lagen idag upplevs tandlös och att det händer för lite efter en anmälan om överträdelse. Att införa fängelse på straffskalan alternativt särskilja brott av ringa och normalgraden är förslag som ges (Brottsförebyggande rådet 2015:3 s. 68f).

“/.../skulle det egentligen krävas en ganska kraftig påföljdsskärpning/.../om man säger att straffet skulle ligga på fängelsenivå, för nu ligger ju enstaka överträdelser av kontaktförbudet på böter, för det säger jag för att då skulle vi kunna agera mycket snabbare, kanske fått häktade/.../. Hade varit ännu en väckarklocka.”

– Åklagare

“Samhället är lite uddlöst där, om det är så att mannen struntar i det, det är ju sällan sen att han blir anhållen eller häktat för att dem överträder kontaktförbudet/.../hade inte varit svårare än så att man satt en fotboja där på mannen som hade pipit i kvinnans mobiltelefon när han var i närheten/.../.”

– Polis

6. Analys

Denna uppsats har haft som syfte att undersöka erfarenheten kring svenska myndigheters hantering av fenomenet stalkning och brottet olaga förföljelse sett ur både ett myndighets- och brottsofferperspektiv. Flera viktiga aspekter avseende detta har framkommit genom insamlad empiri och får dessutom stöd i den tidigare forskningen som presenterats i uppsatsen. När straffbestämmelsen olaga förföljelse tillkom fanns ett behov av att fylla det tomrum som fanns angående systematiska brottsliga handlingar som nödvändigtvis inte behövde vara inom en relation. Instiftandet av straffbestämmelsen kan utifrån Habermas teori om system och livsvärld tolkas som en åtgärd och en form av social kontroll från systemets sida. Detta vidtogs för att angripa den växande problematik avseende fenomenet stalkning och olaga förföljelse inom livsvärlden. Rättsväsendet har därmed haft en

intention om att implementera straffrättsliga åtgärder i livsvärlden och samhället med de moraliska rättesnören som anses korrekta och giltiga då de förväntas införlivas och tillämpas inom livsvärlden. Genom bearbetning av samtlig insamlad empiri visas det tydligt att systemet och rättsväsendet inte lyckats tillräckligt med avsikten att implementera och kontrollera livsvärlden utifrån den makt som de besitter. Det vill säga den makt som systemet kan använda för att påverka samhället till förändringar, i detta fall få bukt med den problematik som följer av fenomenet stalkning. Detta bekräftas som ovan nämns av de teman och rubriker som tagits fram genom analysmodellen Grounded theory i uppsatsens resultatdel och som genomgående kommer att bearbetas i denna analys.

6.1 Svag implementering och restriktiv tillämpning

Att olaga förföljelse är ett ovanligt brott beror på flera omständigheter, vilka bidrar till att myndigheternas hantering av brottet försvåras och att rättsväsendet som följd försvagas. Uppsatsens empiri och intervjupersonernas erfarenheter, liksom Brås statistik, visar på att fenomenet stalkning är vanligt förekommande i dagens samhälle men att lagföra för brottet olaga förföljelse däremot är ovanligt. De bevisvärigheter som föreligger vid bedömningen av olaga förföljelse visar sig bygga på bland annat den komplexitet gällande exempelvis gränsdragning av brottets tillhörande underbrott samt uppsatta rekvisit. På grund av dessa faktorer blir det utifrån Habermas teori om system och livsvärld svårt för systemet att utnyttja den makt som de besitter, tillämpa straffbestämmelser och upprätthålla eftersträvd legitimitet inom livsvärlden. Alla brott i svensk lagstiftning kräver en unik och individuell bedömning, så även brottet olaga förföljelse. Avseende olaga förföljelse kan det dock ses som att varje bedömning, utifrån varje specifikt fall, blir än mer individuell då det finns en stor avsaknad av praxis på området vid eventuell prövning i domstol. Det framkommer genom uppsatsen att myndigheter och framför allt åklagare i dessa fall är allt för restriktiva med att tillämpa straffbestämmelsen olaga förföljelse. Genom att analysera empirin framkommer det att bevisvärigheterna och problematiken kring gränsdragningen medför att myndighetsaktörerna inte vågar använda sig av eller utnyttja straffbestämmelsen. Detta visar sig medföra svårigheter vad gäller implementering, tillämpning och skapandet av praxis på området. Som alltid vid införandet av nya straffbestämmelser och lagar tar det tid hos myndigheter att få in hållbara rutiner samt en god implementering på aktuellt område. Brottet olaga förföljelse bygger som bekant på flera underbrott som var och ett måste uppmärksammas som en del i ett systematiskt mönster, omständigheter som

bidrar till att en än mer grundläggande implementering i dessa fall kan anses vara nödvändig. Det empiriska underlaget i denna uppsats visar på ett behov av goda rutiner redan vid anmälningsstadiet hos polisen, detta för att flera brottsliga handlingar ska upptäckas som ett led i en upprepad kränkning. Detta kan sedermera ge en möjlighet att lyfta ärendet vidare till åklagare och därefter vidare till åtal.

6.2 Det ensamma offret

Det visar sig genom uppsatsens gång att det inte enbart brister i hanteringen vad gäller själva brottet olaga förföljelse. Vi har även haft som syfte i denna uppsats att undersöka brottsoffers perspektiv och erfarenheter gällande myndigheternas bemötande avseende brottsoffers utsatthet. Det visar sig att erfarenheterna kring denna fråga, hos våra intervjuade brottsoffer, till viss del är splittrad. Då en utav våra intervjuade brottsoffer blev utsatt under en period då straffbestämmelsen inte fanns var dennes uppfattning att hanteringen sköttes på det då lämpligaste sättet. Brottsoffret menar dock att det var tydligt att en rättslig och korrekt hantering saknades för aktörerna som höll i dennes ärende. Det andra brottsoffret, som blev utsatt efter det att straffbestämmelsen olaga förföljelse tillkom, erfar att brottsprocessen i sig var väldigt lång och det tog tid innan någon typ av åtgärd vidtogs. Någon särskild hjälp från myndigheternas sida som utsatt under och efter brottsprocessen, förutom hanteringen av själva brottet i sig, upplevdes inte från några av offren. Istället blev det något av ett eget ansvar att undersöka ens rättigheter och vilka åtgärder man som brottsutsatt själv kan vidta för att skydda sig mot fortsatta angrepp som trakasserier och hot. Detta tillsammans med den implementeringsproblematik som föreligger visar tydligt på att rätten till hjälp inte alltid blir självklar för en brottsutsatt när det inte finns någon tydlig rutin för hur ärendet ska hanteras i sin helhet. Genom lagstiftningen har en rättslig åtgärd erbjudits som hjälp för de som är utsatta för brottet olaga förföljelse men som Habermas beskriver så inrymmer livsvärlden inte enbart rationella tankar utan även mycket känslor, vad som är irrationellt och subjektivt, vilket går att uttolka från våra intervjusvar. Hanteringen av fenomenet stalkning och brottet olaga förföljelse är inte alltid för livsvärlden rationell och en frustration kan uppstå då systemet bortser från vad livsvärlden finner rätt och vad som enligt människorna där är ett rationellt förfarande. Ur insamlad empiri framgår det tydligt att den brottsliga handlingen olaga förföljelse och därmed stalkning är känslomässigt betungande och påfrestande för de som utsätts. Den bristande hjälp som brottsoffren upplever genom processen visar tydligt hur

systemets implementering utav straffbestämmelser och hantering kring fenomenet stalking inte lyckats fullt ut inom livsvärlden. Kvar står fortfarande brottsutsatta med flera frågor som är svåra att bemöta och förhålla sig till. Dels en frustration om systemets giltighetskrav, det vill säga vad som anses som tillräckliga insatser och rationella metoder utifrån systemets perspektiv, dels frågor om hur den utsatte ska gå vidare känslomässigt i den rättsliga processen.

6.3 Sekundär viktimisering

En följd av att de brottsutsatta inte får den hjälp de anser sig behöva eller att de inte bemöts på ett, enligt dem, tillfredsställande sätt under rättsprocessen bidrar till att de brottsutsatta kan anses *sekundärt viktimerade* (Brottsoffermyndigheten 2006:22f). Begreppet viktimisera innebär "att göra till offer" och då en person utsätts för ett brott och definieras som ett offer är det brottet som skapar viktimiseringen. Då en person fallit offer för ett brott är den efterföljande processen ofta psykiskt påfrestande och jobbig vilket gör att personen i fråga kan utsättas för en sekundär viktimisering. Denna sekundära viktimisering kan uppkomma då offret tvingas möta och ta hjälp av rättsväsendets olika instanser för att komma vidare i sin process som utsatt och som i samband med detta inte upplever att dessa instanser, så som polis, domstol och socialtjänst, inger en tillräcklig förståelse eller kunskap över situationen som utsatt. Att inte få tillräcklig hjälp i sin situation som brottsutsatt kan leda till en förnyad eller djupare kris hos den utsatte (ibid.). Den sekundära viktimisering som kan uppstå i samband med att en brottsutsatt tar eller får kontakt med myndigheter stöds av den uppfattning som flera av våra intervjupersoner har gällande att fel person i dessa sammanhang straffas. Oftast är det den utsatta som får flytta på sig för att undgå fortsatta trakasserier eller hot, detta även i de fall de fall där ett eventuellt kontaktförbud utdelats. Som flera av intervjupersonerna påpekar angående kontaktförbud inger detta förbud en slags falsk trygghet som i sig inte är speciellt svår att överträda. Insamlad empiri visar på att utgången i dessa fall ofta blir till gärningspersonens fördel då det är brottsoffret som får lida och förändra sitt liv och sin vardag för att få möjlighet till ett värdigt liv utan hot och trakasserier. Som ovan nämnts är gärningspersonens personliga integritet något som tas i beaktande vid bedömning av ett kontaktförbud och det finns från rättsväsendets sida en tanke bakom detta, att inte utan synnerliga skäl juridiskt belasta en person på för vag bevisning.

6.4 Önskvärd men ej funktionellt effektiv

Utifrån vad empirin visat angående bristande tillämpning, praxis och vidare hjälp för de utsatta genom den rättsliga processen finns det inte något större underlag för att påvisa att brottsutsatta får den hjälp de behöver genom hela processen. Detta kan ses som en följd av den ovan nämnda implementeringsproblematik som anses föreligga. Genom insamlad empiri framgår det att helheten av den systematik av underbrott som föreligger vid brottet olaga förföljelse orutinerat förbises inom myndigheter. Detta tillsammans med de tankar som finns gällande att hanteringen av brottet olaga förföljelse hanteras olika i olika delar av landet bidrar till att implementeringen och befintliga rutiner hos svenska myndigheter kan ifrågasättas.

När straffbestämmelsen olaga förföljelse infördes i svensk lagstiftning år 2011 var den på intet sätt ifrågasatt. Den var högst önskad från flera instanser och upplevdes som något positivt för de som utsätts för stalkning. Straffbestämmelsen olaga förföljelse har, som Habermas uttrycker det, därmed moralisk legitimitet men brister utifrån ovanstående resonemang när det gäller den andra viktiga förutsättningen vid implementering utav lagar; funktionell effektivitet. Utifrån vad som genom insamlad empiri framkommit gällande straffbestämmelsen olaga förföljelse, dess problematik angående tillämpning, praxis och implementering, kan straffbestämmelsens funktionseffektivitet ifrågasättas. Vinner inte rättssystemet, genom myndigheters hantering av brottet olaga förföljelse och straffbestämmelsens utformning, tillit eller förståelse på samhällsnivå förloras den legitimitet och giltighet som behövs för att kunna utöva den makt som eftersträvas av systemet. Som Habermas beskriver så besitter systemet makt som kan utnyttjas över livsvärlden. I detta fall, gällande fenomenet stalkning, kan denna makt ses genom införandet av straffbestämmelsen olaga förföljelse. Denna typ av makt kan även tas i uttryck genom att systemet ser till att lagar tillämpas och efterföljs. Ovan har det beskrivits hur bland annat åklagare restriktivt tillämpar den relativt nya straffbestämmelsen gällande olaga förföljelse vilket i sin tur bidrar till problem, inte bara för de offer som utsatts utan även för rättstillämpningen som sådan. Genom att inte tillämpa straffbestämmelsen olaga förföljelse utnyttjar systemet inte den makt den besitter för att visa på straffbestämmelsens tillämpningsområden och på sätt skapa praxis på området. Som en följd faller den legitimitet och giltighet som systemet och rättsväsendet ska besitta gentemot samhället och dess medborgare. En konsekvens som i sin tur bidrar till en bristande tillit till

myndigheternas hantering av brottet olaga förföljelse och fenomenet stalkning. Eftersom straffbestämmelsen inte kunnat tillämpas i någon större utsträckning går det bevisligen att ifrågasätta huruvida syftet med bestämmelsen är uppnått eller ej, det vill säga ett ifrågasättande om straffbestämmelsen lyckats med att skydda de som är utsatta för systematiska brottsliga handlingar. Detta kan i ett efterföljande skede leda till att systemet saknar möjlighet att få bukt med den problematik som anses finnas inom livsvärlden angående fenomenet stalkning och få personer lagförda för systematisk förföljelse.

Eftersom straffbestämmelsen inte tillämpas eller bidragit med adekvat hjälp i den utsträckning som den från början hade för avsikt att göra kan detta även ses som ett misslyckande av den *sociala kontroll* som systemet kan utöva över de avvikande samhällsmedborgarna. Inte heller den sociala kontroll som utövas av samhällsmedborgarna har varit effektiv vad gäller problematiken att kontrollera de avvikande beteendena som finns i samhället och som i denna kontext berör fenomenet stalkning och brottet olaga förföljelse. En gemensam bidragande orsak till denna omfattande problematik är den anonymitet som många av förövarna gömmer sig bakom. Inom stalkning och olaga förföljelse anses detta vara ett särskilt stort problem, speciellt när det kommer till lagföring av dessa avvikande individer. På grund av detta kan samhället inte fysiskt markera eller distansera dessa avvikande individer som utövar olaga förföljelser, något som både leder till att den sociala kontrollen inte kan användas och att fenomenet stalkning kan fortgå i samhället. Dock kan det ses som att samhället gör ett gott försök att få bukt på problemen genom att lyfta ämnet genom bland annat media, som i detta fall bland annat genererat programmet "Stalkers, På detta sätt visar samhället sitt ogillande när det gäller denna typ av avvikande beteende.

Med stöd av ovanstående resonemang och vad som framgår av den insamlade empirin i uppsatsen anser vi att straffbestämmelsen olaga förföljelse är önskvärd inom både systemet och livsvärlden men att den tyvärr inte är funktionellt effektiv. Straffbestämmelsen olaga förföljelse uppfyller ännu inte till fullo det tomrum som bestämmelsen hade för avsikt att göra vid införandet år 2011.

7. Diskussion och slutsatser

Nedan följer en diskussion och sammanfattning över uppsatsens viktigaste slutsatser utifrån de forskningsfrågor som ställdes i uppsatsens början. Åtgärdförslag diskuteras vidare utifrån insamlad empiri och ovanstående genomarbetad analys. Detta har genererat ett fortsatt område för forskningen gällande stalkning som fenomen och brottet olaga förföljelse.

7.1 Sammanfattning och reflektioner

I denna uppsats har erfarenheterna kring brottet olaga förföljelse undersökts utifrån två olika perspektiv, dels ett myndighetsperspektiv, dels ett brottsofferperspektiv. Den insamlade empirin som vi tagit fram genom Grounded theory visar på att detta brott är ett komplext sådant vilket även har stöd i den tidigare forskning som presenterats i uppsatsens inledande del.

Det står klart att straffbestämmelsen olaga förföljelse sedan tillkomsten i oktober år 2011 har tillämpats restriktivt i det svenska rättsväsendet. Detta beror på flera omständigheter vilka presenteras i teman i uppsatsens resultatdel. De mest grundläggande är enligt oss den *bristande implementeringen* av brottet hos svenska myndigheter vilket genererat i en avsaknad av straffbestämmelsens *tillämpning*, som i sin tur bidragit till *avsaknad av praxis* på området. Resultatet av detta blir att brottsutsatta i dessa sammanhang blir lidande då den systematiska förföljelsen, innehållande bland annat hot, trakasserier och våld, som de utsatts för inte leder till att någon person ställs inför rätta genom dessa handlingar. Det framkommer även genom insamlad empiri att straffbestämmelsen olaga förföljelse innan den tillkom var efterlängtd och det fanns en förhoppning, speciellt hos myndigheterna, att ett tomrum nu skulle fyllas för att kunna komplettera de fridskränkingsbrott som ställer högre krav på relation och uppsåt mellan de inblandade parterna. Straffbestämmelsen olaga förföljelse har haft som syfte att bidra med en tydligare och enklare helhetsbedömning avseende brottsliga handlingar som upprepar sig mot en och samma person av en och samma gärningsperson. Detta genom att lättare kunna koppla flera mindre brott samman och därmed få ett högre straffvärde. Detta i sin tur skulle ge en mer rättvis bild av och inblick i den påfrestning som de som faller offer för olaga förföljelse utsätts för och får leva med. Dessvärre visar det sig nu drygt fyra år efter straffbestämmelsens tillkomst att *bevisvärigheter* och *gränsdragningsproblematik* medfört att bestämmelsen inte har kunnat

tillämpas i den utsträckning som den ursprungligen syftade till. Med andra ord är erfarenheterna gällande straffbestämmelsen olaga förföljelse att det är positivt att den finns, den har, om än i liten utsträckning, hjälpt myndigheterna att lagföra gärningspersoner som utsatt andra för upprepade systematiska handlingar som utgör ett led i en olaga förföljelse. Det går dock genom den insamlade empirin att urskilja en avsaknad av en korrekt hantering och en svårighet gällande tillämpning från myndigheternas sida. Detta då det saknas praxis och vägledning på området samt att det som följd infinner sig ett missnöje och en frustration hos brottsoffren. Enligt oss tyder detta på att brottsoffren lämnas åt sitt öde med sin utsatthet då det är upp dem själva att förändra sin livssituation och finna kunskap över hur problematiken de lever i ska underlättas. Detta påvisar i vår mening systemets misslyckade implementering av straffbestämmelsen olaga förföljelse inom livsvärlden genom att systemet inte vunnit den giltighet och legitimitet som förväntas inom livsvärlden. Som följd anser vi att en *sekundär viktimisering* kan bli framträdande och den problematik angående fenomenet stalkning som systemet från början hade för avsikt att hantera och komma till rätta med kvarstår.

Som tidigare nämnts är det tydligt att det i livsvärlden finns andra rationella avvägningar och värderingar kring vad som ska anses som legitimt och rätt än vad som finns i systemet. Detta då det i livsvärlden är känslor och emotionella avvägningar som styr. Vi anser att denna typ av kollision innebär en tydlig problematik för systemet när det gäller att hantera den komplexitet fenomenet stalkning medför inom livsvärlden. Habermas teori om system och livsvärld anser vi ger en tydlig och rättvis bild av denna komplexitet och problematik. Förhållandet mellan myndigheter och de som utsätts för stalkning återspeglar den växelverkan som sker mellan systemet och livsvärlden. Enligt oss har systemet och livsvärlden inverkan på varandra där en gemensam förståelse för vad som är rätt, giltigt och legitimt måste existera för att ett eftersträvat samförstånd mellan dessa två världar ska råda. Med hänsyn till ovanstående faktum har syftet med straffbestämmelsen olaga förföljelse, enligt oss, ännu inte uppfyllts med tanke på den komplexitet och problematik som trots straffbestämmelsens tillkomst fortfarande föreligger avseende svenska myndigheters hantering av fenomenet stalkning.

7.2 Åtgärdsförslag

Utifrån uppsatsens insamlade empiri och utifrån den analys som genomförts med grund i det empiriska materialet har flera tänkbara åtgärder uppdragats. En del av mer konkret slag, andra som både på ett teoretiskt och praktiskt plan bör belysas och granskas av svenska myndigheter och det svenska rättsväsendet. Under intervjun med polisen framkom det att en eventuell samordnare till stöd för den brottsutsatte skulle vara en viktig tillgång. Utifrån denna intervju och efter att ha analyserat samtligt insamlat material är vi av samma uppfattning att en samordnare till hjälp för den brottsutsatte hade varit av stort värde. Detta skulle vara en person som fungerar som en kontaktperson som kan bistå med information och kontakter för att hjälpa den utsatte under och efter rättsprocessen. Polisen påpekar vid intervjutillfället att de brottsutsatta ofta återkommer till utredaren i ärendet då denna person är den enda fasta knutpunkten den utsatte har. Detta blir problematiskt då utredarnas egentliga enda uppgift är att utreda brottet och inte att ta hänsyn till den omkringliggande problematik som blir en följd för den brottsutsatta. En samordnare för detta brott skulle långsiktigt kunna bidra med hjälp och ökad trygghet för den brottsutsatta. Detta så att frågetecken om vart denne kan vända sig, vilka rättigheter som föreligger eller vad olika aktörer heter eller finns att få tag på inte blir till ett hinder för den utsatte i strävan om att komma vidare i processen, liksom att ansvaret att skydda sig själv inte blir till en ytterligare påfrestning.

En vidare åtgärd som vi anser kan underlätta och eventuellt förbygga den problematik som föreligger i hanteringen gällande brottet olaga förföljelse kan vara att myndigheter själva ser över sina rutiner gällande hanteringen av brottet. Detta som en åtgärd av den bristande implementeringen som framkommit genom denna uppsats. Samförstånd liksom enhetlighet avseende hantering gällande brottet olaga förföljelse inom landet anser vi är av största vikt vid brott som dessa. Att varje myndighet till en början ser över sina egna rutiner tänker vi är en god start. Att polisen blev en nationell myndighet den 1 januari 2015 anser vi exempelvis borde underlätta i processen för ett vidare enhetligt arbete inom myndigheten gällande brottet olaga förföljelse. Vidare anordnade sammankomster myndigheterna emellan är också ett förslag från vår sida. Detta för att effektivisera både förebyggande åtgärder för de utsatta brottsoffren inför fortsatta systematiska olagliga förföljelser samt för att underlätta den rättsliga processens gång och öka samarbetet myndigheterna emellan.

7.3 Vidare forskning

Tidigare forskning kopplat till stalkning visar att brottsofferperspektivet belysts i liten utsträckning. Som påpekades i uppsatsens inledande del är brottsofferperspektivet i denna uppsats unik i sitt sammanhang. Efter genomförandet av denna uppsats kan vi konstatera att myndigheters hantering av fenomenet stalkning ur ett brottsofferperspektiv samt brottsoffers egna erfarenheter som utsatta är områden som det vidare behöver bedrivas mer forskning kring. Åtgärden att införa straffbestämmelsen olaga förföljelse visar sig inte vara tillräcklig för de som utsätts. Samtidigt är straffbestämmelsen olaga förföljelse komplex och något som på intet sätt lättvindigt går att förändra. Detta ges det förståelse för genom tidigare forskning samt genom insamlad empiri. Vi anser utifrån ovanstående faktum att vidare forskning inte enbart bör fokusera på myndigheters perspektiv. Istället bör den fortsatta forskningen även prioritera brottsutsattas perspektiv gällande fenomenet stalkning, hur de utsatta upplever situationen och vilket behov av hjälp de har från myndigheter och organisationer. Detta för att i ett långsiktigt perspektiv bättre kunna komplettera befintlig lagstiftning på området och ge de som utsätts för brottet olaga förföljelse en mer omfattande hjälp.

En annan aspekt som uppkommit under arbetets gång men som inte är något som beaktats eller undersökts närmre i denna uppsats är internet som fenomen, dess position och roll i samhället idag. Med tanke på den problematik som uppdragats och som föreligger med stalkning i Sverige idag går det enligt oss inte att bortse från det IT-samhälle som vi lever i idag. Sociala medier, kommunikationsverktyg, GPS-användning och andra typer av uppkopplingar gör det möjligt för människor idag att ständigt förstå var man befinner sig och vad man gör. Vi ställer oss frågande till hur förberedda samhället och framförallt rättsväsendet är när det kommer till denna typ av fenomen, cyberstalkning, som innefattar och bidrar till en enklare metod av förföljelse och stalkning. Genom internets expansion menar vi att den spelplan som bland annat polisen talar om vid intervjutillfället hela tiden utvidgas och tar form på nya platser i samhället med nya offer och nya gärningspersoner. Anonymiteten blir en problematisk faktor som i detta hänseende måste beaktas liksom hanteringen av de brottsutsatta på nätet.

7.4 Avslutande kommentar

Avslutningsvis vill vi återge vår egen förståelse för den komplexitet som hanteringen av straffbestämmelsen olaga förföljelse innebär för både myndigheter och brottsoffer. Genom vår unika inblick i brottsoffers erfarenheter har deras specifika utsatthet givits ett fokus som inte tidigare belysts i ett forskningssammanhang som detta. Vi har inte haft för avsikt i denna uppsats att förändra eller ge förslag på en förnyad bestämmelse angående straffbestämmelsen olaga förföljelse. Brottet och straffbestämmelsen olaga förföljelse, dess hantering och tillämpning inom myndigheter, är som framgår komplext och hur bestämmelsen skulle kunna ändras eller tillämpas annorlunda är det ingen genom denna uppsats som har ett svar på. Vi har förståelse för den frustration som kvinnojouren känner då de anser att utsatta kvinnor inte i tillräcklig utsträckning får hjälp, detta på grund av exempelvis de bevisvärigheter som föreligger vid brottet olaga förföljelse. På samma sätt finns det en förståelse hos oss för polisens perspektiv gällande hanteringen och tillämpningen av brottet. Polisen menar att det redan finns inarbetade rutiner som efterföljs vad gäller hanteringen av brottet vilket tillsammans med straffbestämmelsens lydelse är just vad polisen har att förhålla sig till och möjlighet att agera utefter. Dock saknas det enligt oss en djupare implementering och kunskap gällande de underliggande brotten som i ett systematiskt led utgör olaga förföljelse. Något som enligt oss kan och bör ses över. Åklagarnas situation i dessa sammanhang är beroende av att ärenden som tyder på olaga förföljelse uppmärksammas hos polisen och lyfts till åklagare för en vidare bedömning och ett eventuellt åtal. Detta är nödvändigt för att kunna skapa praxis på området och som följd ge åklagarna vägledning vid tillämpningen av brottet olaga förföljelse. Här följer dock samma problematik som hos polisen gällande lagstiftningen. Det är den specifika straffbestämmelsens lydelse som måste efterföljas och utifrån den gränsproblematik som anses föreligga i bestämmelsen blir ärenden kring olaga förföljelse komplexa för åklagare att hantera och bedriva.

Åtgärder till de utsattas fördel anser vi är av stor vikt gällande den framtida hanteringen av brottet olaga förföljelse och fenomenet stalkning. Vi har genom denna uppsats haft för avsikt att belysa de konkreta aspekter som föreligger vad gäller problematiken med fenomenet stalkning. Genom denna uppsats resultat och slutsatser påvisar vi hur utveckling på området kan ske genom förbättrade rutiner och skyddsåtgärder hos

myndigheterna till fördel för de utsatta. Detta då brottet olaga förföljelse är, som ett utav våra intervjuade brottsoffer uttrycker det:

“/.../ sådant som varje människa borde skyddas mot”.

Källförteckning

Juridiska källor

Proposition 2010/11:45 *Förbättrat skydd mot stalkning*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1988:688 *Lag om kontaktförbud*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1962:700 *Brottsbalk 4kap 4b§*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2011:366 *Lag om ändring i Brottsbalken*. Stockholm: Justitiedepartementet

SOU 2008:81. *Stalking- ett allvarligt brott*. Stockholm: Fritze

Tryckta källor

Andersen, H & Kaspersen, L B. (2009). *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund:

Studentlitteratur

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Johanneshov: TPB

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Habermas, J (1996). *Kommunikativt handlande: texter om språk, rationalitet och samhälle*. 2. uppl. Göteborg: Daidalos

Hollander, A & Alexius Borgström, K. (2009). *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*.

Lund: Studentlitteratur.

Larsson, B & Engdahl, Oskar (red.) (2011). *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering*. 1. uppl. Malmö: Liber

Nergelius, J. (red.) (2006). *Rättsfilosofi: samhälle och moral genom tiderna*. 2. uppl. Lund:

Studentlitteratur

Moe, Sverre (1995). *Sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur

Sellstedt, B. (1992). *Samhällsteorier: vad har Giddens, Habermas m fl. att säga ekonomer?*

Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Brottsoffermyndigheten (2006). *Vittnesstödshandboken*. Umeå: Åströms tryckeri
<http://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/B%C3%B6cker/Vittnesst%C3%B6dshandboken.pdf>

[Hämtad 2015-04-21]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

<http://lusoclaw.luvit.se/LuvitPortal/education/main.aspx?courseid=5254>

[Hämtad 2015-04-17]

Polismyndigheten. 2014. Olaga förföljelse eller stalkning - Utsatt.

<https://polisen.se/Ostergotland/Utsatt-for-brott/Olika-typer-av-brott/Stalkningolaga-forfoljelse/>

[Hämtad 2015-04-05]

Artiklar

Strand, S. & McEwan, T. E. 2011. Same-Gender Stalking in Sweden and Australia. *Behavioral sciences & the law (Print)*, vol. 29: 2, s. 202-219.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/bsl.981/full>

[Hämtad 2015-04-07]

R. W. Bradford & C. M. Englbrecht 2014. Informal and Formal Help-Seeking Decisions of Stalking Victims in the United States. *Criminal Justice and Behavior*, vol. 41, s. 1178-1194.

<http://cjb.sagepub.com/content/41/10/1178.full.pdf+html>

[Hämtad 2015-04-07]

Uppsats

Björkman Collin, R. (2009). *Stalkning - Ett gammalt fenomen, ett nytt brott?* Göteborg:

Juridiska institutionen

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/23125/1/gupea_2077_23125_1.pdf

[Hämtad 2015-04-17]

Rapporter

Dovelius, A-M, Holmberg, S & Öberg, J (2006). *Stalkning i Sverige: Omfattning och åtgärder*. (Rapport 2006:3). Stockholm: Brottsförebyggande rådet

http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800010977/1311755685860/2006_3_stalkning_i_sverige.pdf

[Hämtad 2015-03-27]

Jerre, K (2015). *Olaga förföljelse: Tillämpningen av den nya straffbestämmelsen* (Rapport 2015:2). Stockholm: Brottsförebyggande rådet

https://www.bra.se/download/18.5e2a4a6b14ab166759921b/1421222522237/2015_2_Olaga+f%C3%B6rf%C3%B6ljelse.pdf

[Hämtad 2015-03-27]

Larsson, S (2015). *Kontaktförbud - En utvärdering av ändringarna i lagen 2011* (Rapport 2015:3). Stockholm: Brottsförebyggande rådet

http://www.bra.se/download/18.5e2a4a6b14ab166759921c/1421222523839/2015_3_Kontaktf%C3%B6rbud.pdf

[Hämtad 2015-03-27]

Bilagor

Intervjuguider

Bilaga 1. Intervjufrågor till myndigheter/organisationer gällande straffbestämmelsen olaga förföljelse

- Vilka allmänna tankar har du/ni gällande brottet olaga förföljelse/stalking?
-vad innebär brottet för dig/er?
- Vilka är dina/era erfarenheter av brottet?
- I vilken del i processen anser ni att ni kommer i kontakt med offren/kvinnorna?
- Varför kontaktar dem er/i vilket avseende/vad vill dem ha hjälp med?
- Kan du/ni ge en generell beskrivning av en typisk gärningsperson och ett typiskt offer vad gäller brottet olaga förföljelse?
- Vilka positiva/negativa aspekter finner du/ni med straffbestämmelsen olaga förföljelse som infördes i oktober 2011?
- Har du/ni erfart någon förändring av hanteringen kring stalkning/olaga förföljelse sedan straffbestämmelsen olaga förföljelse trädde i kraft i oktober 2011?
- har straffbestämmelsen underlättat för dig/er i ditt arbetsutövande?
- ser du/ni någon förändring för de utsatta i och med straffbestämmelsen tillkomst?
- Vad är din/er uppfattning angående hanteringen av fenomenet stalkning och olaga förföljelse hos svenska myndigheter?
- Får brottsoffren i sammanhanget hjälp från er som myndighet/organisation i den vidare processen som utsatt?
- Har du/ni någon uppfattning om det är skillnad på olaga förföljelse när det gäller mellan partners eller mellan främlingar?

Kontaktförbud

- Anser du/ni att lagen om kontaktförbud idag tillämpas på ett korrekt sätt, det vill säga anser du/ni att den uppfyller sitt syfte?
- Skulle lagen om kontaktförbud kunna förändras på något sätt enligt din/er mening?
- Vilka positiva/negativa aspekter finner du/ni med kontaktförbud?
- Är din/er uppfattning att de personer som faller offer för olaga förföljelse skyddas i tillräcklig utsträckning?

Bilaga 2. Intervjufrågor till brottsoffer gällande straffbestämmelsen olaga förföljelse

- Vilka allmänna tankar har du gällande brottet olaga förföljelse/stalkning?
-Vad innebär brottet för dig?
- Under vilken period (år) utsattes du för brottet olaga förföljelse?
- På vilket sätt utsattes du för olaga förföljelse?
- var gärningspersonen i ditt fall en närstående?
- Polisanmäldes händelsen?
- På vilket sätt gick processen i sådana fall till?
- Vilka myndigheter kom du i kontakt med då brottet ägt rum?
- Hur upplevde du dessa myndigheters hantering av brottet/anmälan?
- På vilket sätt fick du hjälp av din omgivning under tiden du var utsatt för stalkning/brottet olaga förföljelse?
- Var/är du medveten om straffbestämmelsen som instiftades 2011 gällande olaga förföljelse?
-har du någon uppfattning om ifall straffbestämmelsen olaga förföljelse har/hade hjälpt dig i din situation som utsatt?
- Blev gärningspersonen i ditt fall dömd? Om ja för vilket/vilka brott?
(gärningspersonen kan endast ha dömts för brottet olaga förföljelse efter 2011 då straffbestämmelsen infördes)

Bilaga 3. Intervjufrågor till kriminalreporter och programledare Hasse Aro gällande olaga förföljelse samt kontaktförbud.

- Vilka allmänna tankar har du gällande brottet olaga förföljelse/stalkning?
-Vad innebär brottet för dig?
- Vilka är dina erfarenheter av brottet?
- erfar du att många faller offer för brottet?
- I vilken del i processen anser du att ni kommer i kontakt med offren?
- Varför kontaktar dem er/i vilket avseende/vad vill dem ha hjälp med?
- Kan du ge en generell beskrivning av en typisk gärningsperson och ett typiskt offer vad gäller brottet olaga förföljelse?
- Vilka positiva/negativa aspekter finner du med straffbestämmelsen olaga förföljelse som infördes i oktober 2011?
- Upplever/har du erfarit någon förändring av hanteringen kring stalkning/olaga förföljelse sedan straffbestämmelsen olaga förföljelse trädde i kraft i oktober 2011?
- ser du någon förändring för de utsatta offren i och med straffbestämmelsens tillkomst?
- Vad är din uppfattning angående hanteringen av fenomenet stalkning och olaga förföljelse hos svenska myndigheter?
- Har du någon uppfattning om det är skillnad på olaga förföljelse när det gäller mellan partners eller mellan främlingar?
- Har du några erfarenheter av kontaktförbud och hur den typen av hjälp tillämpas av myndigheter?